

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА**

АСАДЧИХ Оксана Василівна

УДК 811.521/.581:378.091.3(075.8)

**МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ІНТЕГРОВАНОГО
НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ
ЯПОНСЬКОГО АКАДЕМІЧНОГО МОВЛЕННЯ**

13.00.02 – теорія та методика навчання (східні мови)

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

доктора педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор
ШОВКОВИЙ В'ячеслав Миколайович,
Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, завідувач кафедри
методики викладання української та
іноземних мов і літератур
Інституту філології.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
ПОПОВА Олександра Володимирівна,
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», доцент кафедри
перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики,
декан факультету іноземних мов,
директор освітньо-культурного
центру «Інститут Конфуція»;

доктор педагогічних наук, професор
МОРСЬКА Лілія Іванівна,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
завідувач кафедри англійської філології;

доктор педагогічних наук, професор
ПЕТРАЩУК Олена Петрівна,
Національний авіаційний університет,
професор кафедри авіаційної англійської мови
Інституту аеронавігації.

Захист відбудеться “30” січня 2018 року о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.07 у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий “28” грудня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Кравець Л.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Діалог культур неможливий без удосконалення мовної освіти, яка ґрунтується на системних методиках навчання мов. Це відображено в «Положенні про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», «Положенні про організацію освітнього процесу» та Національній стратегії розвитку освіти в Україні.

Японська мова, інтерес до вивчення якої серед студентів філологічних спеціальностей ВНЗ України зростає з кожним роком, потребує нових ґрунтовних досліджень у галузі лінгводидактики. Навчання японського академічного мовлення – це особливий процес, зумовлений специфікою лінгвокультури японців. Японський академічний дискурс в усній та писемній формах демонструє різні моделі. Особливості структурно-композиційної організації усного тексту японського академічного дискурсу ґрунтуються на традиції *кі-шьо-тен-кецу* (起承転結), що характеризується незвичним для українського мовця поєднанням логічних та асоціативних зв'язків у тексті. Писемні академічні тексти містять велику кількість *канго* (漢語) – лексичних одиниць китайськомовного походження, які позначаються ієрогліфами, що значно спрощує їхнє розуміння. В усних академічних текстах переважають *ваго* (和語) – японські лексичні одиниці, оскільки наявність великої кількості омонімів серед слів *канго* (漢語) ускладнює сприйняття інформації на слух. Процес навчання японського академічного мовлення у ВНЗ України зорієнтований на підготовку фахівців, які в майбутньому володітимуть ним професійно, тобто будуть самостійно створювати цілісний академічний текст, сприймати й інтерпретувати тексти академічних жанрів, презентувати положення свого власного дослідження у статтях, доповідях на конференціях та дискусіях, переконувати японські організації у цінності й важливості предмета дослідження. Пропонована методична концепція навчального процесу філологів-японістів розроблена відповідно до цих соціально-освітніх запитів.

Поява значної кількості досліджень із питань підвищення якості навчання японської мови на початковому та середньому рівнях засвідчують стабільність розвитку японістики в Україні. Проте фахова філологічна підготовка студента-японіста в українському університеті не повинна обмежуватися рівнями А1-В1 володіння японською мовою. За даними щорічного опитування, яке проводить уряд Японії у межах програм моніторингу викладання та вивчення японської мови як іноземної в Україні, кожного другого фахівця-випускника університету можна критикувати за невправні мовленнєві вміння та недостатню япономовну академічну грамотність.

Доводиться констатувати, що недостатній рівень японської комунікативної компетентності в академічній сфері пояснюється нестачею навчально-методичного забезпечення. Це позначається на якості володіння студентами японським академічним мовленням у межах обов'язкового університетського курсу. Крім того, існує ще низка психологічних причин, серед яких зміна чи втрата позитивної

мотивації вивчення японської мови в термінах між вступом до університету та після кількох років навчання в університеті.

Специфіка японського академічного мовлення загалом і відсутність методик комплексного навчання японської мови для академічних цілей зокрема спонукають до наукового пошуку ефективних систем навчання. Інтегроване навчання відповідає цим вимогам, оскільки робить людину конкурентоспроможною, здатною самостійно досягати своєї мети, творчо самостверджуватися у різних сферах праці і життя. Практична реалізація ідеї інтегрованого навчання матиме й додатковий ефект, що сприятиме розвитку емоційно-ціннісного ставлення студентів до навчання, тому що вони краще розумітимуть навчальний матеріал саме на міжпредметній основі, реалізуватимуть мовленнєві вміння з урахуванням принципів комунікативної прагматики, досягатимуть мети в процесі оволодіння академічним дискурсом. Це є передумовою успішного формування не тільки предметних компетентностей філолога-японіста, але й ключових компетентностей освіченої людини, зокрема, вміння вчитися та застосовувати набуті знання протягом життя.

Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена необхідністю розв'язання суперечностей:

- між соціальним запитом на оволодіння японським академічним мовленням як засобом наукового пошуку в міжкультурному просторі та відсутністю науково обґрунтованих методик навчання академічного японського мовлення, які б цілком задовольнили запити магістрантів-філологів у ВНЗ України;

- між важливою роллю академічного мовлення у формуванні япономовної академічної грамотності фахівця та браком методичного забезпечення навчання японської мови для академічних цілей на засадах інтеграції змісту, методів і умов комунікації;

- між потребою організації навчання філологів японського академічного мовлення в магістратурі для проведення наукових досліджень і захисту їхніх результатів та відсутністю науково обґрунтованої й експериментально перевіреної системи організації навчання академічного мовлення з позицій комунікативної прагматики.

Ґрунтовні дослідження в лінгвістиці, психології, дидактиці, окремих лінгвометодиках складають основу для побудови сучасної теорії навчання іноземних та української мов. У працях вітчизняних і зарубіжних учених розкриті системність і філософська природа мовних явищ (Ф. де Соссюр, Б. де Куртене, В. Виноградов, О. Потебня, С. Семчинський, Д. Бріджес, Л. Фестінгер, Р. Якобсон, Ф. Сугімото, М. Сакамото); сформована концепція мовної прагматики (В. Василина, О. Снитко, О. Іссерс, Б. Томалін, С. Кояма); розроблені теорія жанрів (М. Бахтін, Ф. Бацевич, В. Дементьєв, Д. Сволз, Т. ван Дейк, Т. Ішіда, М. Судзукі); теорія мовної особистості (Ю. Караулов, К. Сєдов, Т. Толмачова, І. Птіцина, І. Халєєва, К. Левін) та теорія дискурсу (Р. Алікаєв, А. Белова, О. Ільченко, В. Карасик, Л. Манерко, М. Фуко, Ю. Хабермас, С. Шепітько, Д. Мартін, К. Кімура, Я. Такахаші). Системність навчання обґрунтована в численних працях європейських

та японських учених (П. Анохін, Л. фон Берталанфі, І. Бім, І. Дудник, Ю. Ковальова, Б. Ломов, О. Любашенко, В. Шовковий, В. Якунін, М. Ліпман, Р. Дої та ін.).

Процес формування комунікативних умінь та навичок досліджено з погляду психології діяльності (В. Артемов, Л. Виготський, І. Гальперін, І. Зимня, О. Леонтєв, О. Лурія). Інтегративні засади навчання мови закладено в працях представників різних галузей науки: загальнотеоретичні питання інтеграції як дидактичної проблеми висвітлювали М. Асимов, В. Безрукова, А. Вербицький, Л. Гриценко, І. Козловська, О. Кубасов, О. Олексюк, Г. Онкович; системні аспекти формування науково-дослідницької компетентності студентів на основі інтегративного підходу досліджували Ю. Комарова, В. Крючков, О. Ларіонова, Л. Мухаммад, О. Маркова, І. Петрівня, В. Пешкова, О. Пузанкова; інтегративні навчальні плани, програми, уроки, навчальні курси, методики, методичні системи розробляли С. Беляєва, В. Беспалько, А. Токарева, Г. Федорець, А. Ятайкіна, С. Фалоуз, Л. Гаркович, Д. Клейн, Х. Вільям.

Вагомий також доробок японських лінгводидактів з окремих аспектів навчання японської мови для академічних цілей у Японії: навчання писемного академічного мовлення (Н. Кітані, Й. Кубота, М. Сакума, П. Затравскі); навчання усного академічного мовлення (Н. Танака, К. Нішігучі, Н. Хатта, Й. Макіно); особливості японського академічного мовлення у контексті лінгводидактики (Х. Окадзакі, Т. Окадзакі, Ф. Янашіма). Очевидно, що процес розвитку теорій навчання японського академічного мовлення триває, отже, концептуальне розв'язання проблеми створення системи навчання японського академічного мовлення у вищій школі актуальне.

Попри значний інтерес наукової спільноти до проблем навчання мови, досі питання дослідження комплексної системи навчання академічного японського мовлення у вищій школі не порушували. Навчання академічного мовлення в Україні дотепер відбувається без урахування умов конкретного академічного середовища, без програмної упорядкованості курсів та часто є справою викладачів-ентузіастів. Отже, давно постала потреба систематизувати процес навчання японського академічного мовлення, інтегрувати види мовленнєвої діяльності, цілі науково-дослідницької праці студентів, спрямувати навчання у предметне поле магістерського дослідження, передбачити перспективу виходу молодого науковця у міжнародний японський академічний простір, сформувати досвід обміну знаннями у наукових статтях, виступах на конференціях, захистах результатів дослідницької праці.

Методи, які застосовували в навчанні японського академічного мовлення, не становили систему, яка б забезпечила академічне спілкування під час підготовки дослідження до оприлюднення на конференціях, у дискусіях з колегами. Методи проектів і рольової гри не були провідними у навчанні японського академічного мовлення, хоча процес написання наукової праці за своєю суттю є масштабним дослідницьким проектом. Нарешті, грамотність академічного мовлення досі не визначали головною дидактичною метою системи навчання японської мови для академічних цілей.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах загальної наукової теми «Актуальні проблеми методики викладання східних мов та літератур» Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 10 від 24.05.2011 р.). Тема дисертації затверджена Вченою радою Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 4 від 29 листопада 2016 р.) та узгоджена Міжвідомчою радою з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології в Академії педагогічних наук України (протокол № 2 від 28.03.2017 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, практичному розробленні та експериментальній перевірці методичної системи інтегрованого навчання майбутніх філологів японського академічного мовлення з урахуванням навчально-комунікативних потреб у магістратурі українських ВНЗ.

Для досягнення мети окреслено такі **завдання** дослідження:

- визначити теоретичні засади навчання студентів мовних спеціальностей японського академічного мовлення в магістратурі;
- розробити концепцію формування японської академічної грамотності як необхідної мовленнєвої компетентності і як риси мовної особистості філолога-японіста;
- обґрунтувати, розробити і втілити методичну систему інтегрованого навчання японського академічного мовлення з урахуванням комунікативних цілей і потреб магістрантів-філологів;
- розробити систему вправ, завдань, контрольних заходів і тестів для формування академічної грамотності студентів мовних спеціальностей в магістратурі;
- створити лінгводидактичну модель процесу навчання студентів мовних спеціальностей японського академічного мовлення в магістратурі;
- експериментально перевірити ефективність методичної системи інтегрованого навчання студентів мовних спеціальностей японського академічного мовлення в магістратурі;
- сформулювати методичні рекомендації до організації навчання студентів мовних спеціальностей в інтегрованій системі з урахуванням прагматичної мети.

Об'єктом дослідження є навчання японської мови студентів мовних спеціальностей в магістратурі.

Предметом дослідження є методична система інтегрованого навчання студентів мовних спеціальностей японського академічного мовлення в магістратурі та умови її ефективної реалізації.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що навчання студентів мовних спеціальностей японського академічного мовлення в магістратурі буде ефективним за умов: організації навчального процесу з урахуванням лінгвістичних труднощів японської мови на фонетичному, морфологічному, стилістичному і графічному рівнях та специфіки опанування японського академічного мовлення, що полягає у лексико-граматичних, стилістичних та логіко-композиційних відмінностях усного та письмового академічного дискурсу, а також психологічних,

психолінгвістичних, дидактичних та методичних особливостей навчання японського академічного мовлення в магістратурі у ВНЗ України; реалізації ключових принципів *інтеграції, системності та жанрово-блокової організації навчання на основі спільної комунікативно значущої ситуації*, а також інших, серед яких принцип наочності, доступності, індивідуалізації, проблемності; комунікативної спрямованості; функціональності; взаємопов'язаного навчання різних видів мовленнєвої діяльності; урахування основних труднощів засвоєння японської мови українськими студентами; емпіричного принципу оптимізації навчання 20/80 за Парето; впровадження системи формування академічної грамотності японського академічного мовлення в навчальний процес магістратури ВНЗ України; розроблення і організації базисних інтегративних компонентів системи навчання відповідно до значущих комунікативних ситуацій («Лекція і семінар поточного навчального процесу», «Оприлюднення результатів дослідження», «Захист кваліфікації»); організації навчального матеріалу на засадах комунікативно-прагматичного підходу.

Для розв'язання сформульованих завдань застосовувалися такі *теоретичні методи* дослідження: аналіз наукової літератури з методики навчання іноземних мов, психології, психолінгвістики, лінгвістики з проблем дослідження; узагальнення практичного досвіду викладання академічного мовлення у ВНЗ та *емпіричні методи*: експеримент, метою якого була перевірка ефективності розробленої методичної системи інтегрованого навчання японського академічного мовлення; моделювання, метою якого було розроблення лінгводидактичної моделі процесу навчання майбутніх філологів японського академічного мовлення в магістратурі; опитування викладачів з метою виявлення доцільності впровадження розробленої методичної системи інтегрованого навчання у навчальний процес ВНЗ; анкетування, метою якого було дослідити мотивацію вивчення японської мови; хронометрування, метою якого було зафіксувати дані експерименту для подальшого аналізу; методи математичної статистики із використанням непараметричного критерію для зв'язних вибірок Т-критерію Вілкоксона та U-критерію Манна-Уїтні, метою яких було обчислити рівень сформованості япономовної академічної грамотності майбутніх філологів у магістратурі.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося впродовж 2007-2017 рр. На різних етапах у ньому взяло участь 387 студентів ВНЗ України та 34 викладача університетів Києва, Львова, Харкова (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київський національний лінгвістичний університет, Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, Інститут сходознавства і міжнародних відносин «Харківський колегіум», Львівський національний університет імені Івана Франка, Національний університет «Львівська політехніка»).

Організація та етапи дослідження. Робота проводилася впродовж десяти років у три етапи.

На першому етапі (2007 р.) було визначено об'єкт, предмет, мету й завдання дослідження, опрацьовано теоретичні джерела з педагогіки, лінгвістики,

психолінгвістики, прагматики, лінгводидактики, з'ясовано методологічні засади дослідження, сформульовано та уточнено гіпотезу.

Другий етап (2008-2010 рр.) полягав в опрацюванні даних констатувального експерименту та підготовці матеріалів для здійснення формувальної ланки. Опубліковано низку наукових статей та навчально-методичних праць із проблеми дослідження.

На третьому етапі (2011-2017 рр.) проводилася експериментальна перевірка методики формування академічної грамотності японського академічного мовлення із залученням методичної системи інтегрованого навчання. Узагальнені підсумки висвітлено в монографії «Навчання японської мови у вищій школі: інтегративна система формування і розвитку академічної грамотності».

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше* в українській лінгводидактиці розроблено концепцію цілісної методичної системи інтегрованого навчання японського академічного мовлення на засадах комунікативно-прагматичного підходу; *обґрунтовано і визначено* поняття академічної грамотності як мети навчання і риси мовної особистості; *описано* значущі комунікативні ситуації для навчання японського академічного мовлення; *виокремлено і згруповано* академічні мовленнєві жанри у базисних інтегративних компонентах методичної системи; *розроблено* поетапну методику формування япономовної академічної грамотності як основи японського академічного мовлення в магістратурі; *експериментально перевірено* методичну систему інтегрованого навчання японського академічного мовлення в магістратурі; *уточнено* загальні психологічні та психолінгвістичні характеристики япономовного академічного мовлення; *конкретизовано* принципи навчання японського академічного мовлення майбутніх філологів у магістратурі; *розроблено* критерії оцінювання ефективності методичної системи досягнення академічної грамотності японського мовлення; *подальшого розвитку набули* зміст і методика навчання майбутніх філологів японської мови в умовах університетської освіти.

Практичне значення дослідження визначається тим, що основні його теоретичні положення, висновки та рекомендації можуть бути використані в процесі викладання методики навчання японської мови, для створення програм, підручників, посібників, розроблення навчальних курсів японської мови для академічних цілей. Система вправ і завдань для формування грамотності японського академічного мовлення майбутніх філологів в магістратурі прислужиться викладачам і студентам як основа формування мовних компетентностей. Вона становить зміст навчального комплексу вправ та завдань для магістрантів-японістів, що навчаються в університетах України. Лінгводидактична модель навчання японського академічного мовлення створена у розвиток лінгводидактичної теорії навчання мов Сходу і може бути використана для організації навчання японістів-філологів у програмах і курсах мовних спеціальностей ВНЗ. Методична система інтегрованого навчання є основою створених методичних рекомендацій для проведення занять в курсах магістратури.

Методичну систему інтегрованого навчання японського академічного мовлення **впроваджено** в навчальний процес у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка (довідка № 3 від 27 грудня 2016 року), Київському національному лінгвістичному університеті (довідка № 154 від 25 грудня 2016 року), Київському університеті імені Бориса Грінченка (довідка № 249 від 13 червня 2017 року), Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна» (довідка № 72/17 від 13 червня 2017 року), Львівському національному університеті імені Івана Франка (довідка № 315/17 від 20 червня 2017 року).

Апробація результатів дослідження. Різні тематичні аспекти дослідження було оприлюднено на 24 конференціях: IV Международная научно-практическая конференция «Актуальные проблемы тюркологии и востоковедения» (г. Симферополь, 2009); Всеукраїнська наукова конференція за участю молодих учених «Етнічні мовно-культурні моделі світу в контексті українського перекладознавства: до 90-річчя Миколи Лукаша» (м. Київ, 2009 р.); Перша міжнародна науково-практична конференція «Японська мова та культура в сучасній Європі та Україні – проблеми сьогодення і подальші перспективи» (м. Київ, 2009 р.); Друга міжнародна наукова конференція «Японська мова та література на пострадянському просторі: проблеми та перспективи» (м. Київ, 2010 р.); Всеукраїнська наукова конференція за участю молодих учених «Етнічні виміри універсуму: мова, література, культура» (м. Київ, 2010 р.); Міжнародна наукова конференція «Думка й слово: традиції О.Потебні й сучасна філологічна наука (до 175-річчя О.Потебні)» (м. Київ, 2010 р.); Всеукраїнська наукова конференція за участю молодих учених «Концепти та константи в мові, літературі, культурі» (м. Київ, 2011 р.); Третя міжнародна науково-практична конференція «Удосконалення методики викладання японської мови та літератури у контексті входження України у Болонський процес» (м. Київ, 2011 р.); Четверта міжнародна науково-практична конференція «Системність і спадкоємність у процесі викладання японської мови та літератури в початкових, середніх та вищих навчальних закладах» (м. Київ, 2012 р.); Двадцять друга науково-практична конференція «Проблеми викладання та вивчення японської мови в світовій практиці», Міжнародний центр викладання японської мови в м. Кітаурава, Японія (м. Кітаурава, 2012 р.); Майстер-клас «Проблеми викладання японської мови в Україні», Токійський університет іноземних мов (м. Токіо, 2013р.); Сьома науково-практична звітна конференція за участі науковців з Америки, Канади, Кореї, Словенії та України, що досліджують японську мову та методику її викладання в своїх країнах (м. Токіо, 2013р.); Міжнародна науково-практична конференція «Людина і сучасне суспільство: проблеми педагогіки та психології» (м. Львів, 2013 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми педагогіки і психології та їх роль в сучасному суспільстві» (м. Харків, 2013 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання педагогіки та психології: наукові дискусії» (м. Львів, 2013 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.» (м. Львів, 2014 р.); Шоста міжнародна науково-практична конференція «Передові технології у галузі навчання японської мови» (м. Київ, 2014 р.); Сьома міжнародна

науково-практична конференція «Переклад у Японії та Україні: сучасний стан та завдання» (м. Київ, 2015 р.); Міжнародна конференція “Scientific and Professional Conference Urgent Problems of Pedagogy and Psychology” (м. Будапешт, 2015 р.); Міжнародна наукова конференція «Сучасна філологічна наука в міждисциплінарному контексті» (м. Київ, 2015 р.); Восьма міжнародна науково-практична конференція «Керівництво науковою роботою: завдання та перспективи» (м. Київ, 2016 р.); Всеукраїнські наукові читання за участю молодих учених «Мова і література в глобальному і локальному медіапросторі» (м. Київ, 2016 р.); Міжнародна конференція “Scientific and Professional Conference Actual Problems of Science and Education” (м. Будапешт, 2017 р.); Дев’ята міжнародна науково-практична конференція «Вивчення та дослідження японської мови і літератури – вплив та розуміння японських реалій» (м. Київ, 2017 р.).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження відображено у 40 працях: 1 монографія (одноосібна), 13 статей у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук, 5 статей у виданнях України, що входять до наукометричної бази Index Copernicus, 4 статті в зарубіжних періодичних виданнях, 4 публікації у збірниках матеріалів наукових конференцій. Додатково відображають наукові результати дисертації 6 навчально-методичних посібників з методики викладання східних мов, серед яких 1 з грифом МОНУ (у співавторстві) та 7 статей у різних виданнях.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, п’яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи – 471 сторінка. Обсяг основного тексту становить 380 сторінок. Список використаних джерел 497 найменувань, з яких 140 – іноземними мовами. Робота містить 46 таблиць, 4 рисунка, 21 схему і 6 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження обраної проблеми, зазначено зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об’єкт, предмет, гіпотезу, концепцію та методи дослідження, подано відомості про експериментальну базу, організацію та етапи дослідження, зазначено наукові положення, що виносяться на захист, розкрито новизну, теоретичне значення та практичну цінність, наведено відомості про апробацію й упровадження результатів дослідження, загальну кількість публікацій і структуру роботи.

У першому розділі «**Теоретико-методичні основи навчання японського академічного мовлення у вищій школі України**» обґрунтовано теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх філологів-японістів в умовах університетської освіти, висвітлено навчання японського академічного мовлення філологів-магістрантів в сучасних умовах, проаналізовано проблеми академічного засвоєння та застосування японської мови з урахуванням її типологічних характеристик, унікальних та універсальних рис, а саме лінгвістичні труднощі

навчання на фонетичному, графічному, морфологічному і стилістичному рівнях, подано психологічні та психолінгвістичні особливості навчання японського академічного мовлення магістрантів, представлено результативно-цільові характеристики мотивації навчання японської мови українських студентів в умовах магістратури та дидактичні особливості процесу навчання японського академічного мовлення студентів-філологів у магістратурі.

Аналіз сучасного стану розвитку досліджень в Україні засвідчив, що нині українська японістика має значні здобутки. Різномасштабні особливості граматики та стилістики японської мови досліджували І. Бондаренко, І. Бикова, О. Богдан, О. Горошкевич, О. Дебейко, О. Дудченко (Кирик), Х. Егава, Т. Жук, О. Забуранна, Ю. Заморська, Т. Комарницька, К. Комісаров, Ю. Мосенкіс, Н. Рєзнікова (Шильцова), І. Рябоволенко, Н. Сав'як, М. Столяренко, М. Федоришин, лексикологічні та лексикографічні питання японської мови висвітлені у працях О. Кобелянської, Ю. Локшиної, С. Мазур, Ю. Малахової, Д. Мігдальського та В. Мігдальської, В. Пирогова, Ю. Федотової, В. Філонової, О. Хоменко, М. Якименка; ієрогліфічний аспект досліджував В. Резаненко. У галузі японського літературознавства відомими є дослідження І. Бондаренка А. Букрієнка, О. Гаєвської, І. Дзюба, Х. Катаоки, Ю. Кузьменко, О. Левицької, Ю. Осадчої-Ферейри; питання історії, географії та релігії Японії знайшли своє відображення у працях С. Капранова, М. Умебаяші, Б. Яценка. Українські дослідження у галузі японської лінгводидактики не мають такої наукової бази, хоча демонструють серйозний інноваційний прогрес завдяки дослідженням О. Білик, Т. Бондарчук, В. Голубець, Г. Михайлюк, О. Озерської, О. Покровської, Т. Свердлової та М. Торкот.

Дослідження питання викладання японської мови в Україні дало змогу встановити, що сьогодні японська мова викладається у кількох ВНЗ України: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київський національний лінгвістичний університет, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київський університет імені Бориса Грінченка, Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, Інститут сходознавства і міжнародних відносин «Харківський колегіум», Львівський національний університет імені Івана Франка, Національний університет «Львівська політехніка», Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Чорноморський державний університет імені Петра Могили. Проте існує об'єктивна невідповідність між фактичним рівнем компетентностей японського академічного мовлення і теоретичними вимогами до формування академічної грамотності японського мовлення, які висувають до нього студенти, що було з'ясовано в результаті проведеного анкетування. Знання правил і системи японської мови, навчання яких приділяють основну увагу викладачі зазначених вишів, не забезпечують повноцінних знань, умінь і навичок японського академічного мовлення. В наявних університетських курсах академічну грамотність не зазначено як дидактичну мету, отже її досягають фрагментарно, епізодично, несистемно.

Аналіз навчально-методичного забезпечення процесу навчання академічного мовлення на матеріалі іноземних мов (Е. Васильєва, І. Грішина, О. Квасова, С. Кожушко, Н. Колесникова, Ю. Колмакова, Л. Константинова, І. Короткіна, Р. Мартинова, Є. Міронов, О. Ніколаєв, І. Нужа, О. Патієвич, Л. Рябих, Л. Сазанович, В. Свиридюк, О. Тарнопольський, О. Тимошенко, Н. Смірнова, І. Уварова, І. Щемельова, Т. Яхонтова, Т. ван Лювен, Р. Марканен, Д. Мартін, Е. Чазал, К. Кімура, М. Шін, Н. Кітані, Й. Кубота, Н. Танака, К. Нішігучі, Н. Хатта, Й. Макіно, Х. Окадзакі, Т. Окадзакі, Ф. Янашіма) показав, що існують лише поодинокі праці, які стосуються навчання окремих аспектів академічного мовлення, однак цілісні методичні системи навчання академічного мовлення на матеріалі іноземних мов загалом, та японської мови зокрема, на різних рівнях є актуальним напрямом, який перебуває на стадії розроблення. Тому головною причиною неуспішності розвитку японської комунікативної компетентності в академічній сфері є недостатня методична забезпеченість формування академічної грамотності й оволодіння магістрантами академічним стилем японського мовлення у межах обов'язкового університетського курсу. Також встановлено, що кількість посібників та підручників для навчання японського академічного мовлення недостатня і не задовольняє запити студентів-японістів. Окрім того, така література переважно розроблена українськими викладачами для використання у межах певного навчального закладу і не затверджена Міністерством освіти і науки України, що обмежує можливості студентів у її придбанні.

У дослідженні з'ясовано, що навчання в умовах магістратури, це процес, у якому має бути: організовано дослідницьку діяльність магістранта, забезпечено отримання теоретичних знань та прикладних умінь для проведення дослідження завдяки набору навчальних дисциплін та консультативній діяльності наукового керівника, ознайомлено магістранта з методологією наукового пошуку, розвинуто академічну грамотність магістранта до рівня, який дає йому змогу брати участь у поточному навчанні, репрезентувати результати дослідження публічно, поширювати свої наукові ідеї, конкурувати в науковій діяльності.

Аналіз психологічної літератури (В. Артемов, Л. Виготський, І. Гальперін, І. Зимня, О. Леонт'єв, О. Лурія, Л. Столяренко, Н. Талізін, С. Рубінштейн, Л. Цветкова, Г. Лозанов, А. Маслоу, П. Затравські, М. Сакума та інші) показав, що породження академічного мовлення проходить через такі етапи: а) виникнення мотиву щось сказати/написати, б) задум та планування мовлення у внутрішньому мисленнєвому коді, в) реалізація задуму в зовнішнє мовленнєве висловлювання. Для створення мовленнєвого продукту необхідні щонайменше два чинники – екстралінгвальні знання (про що казати/писати) та мовні знання, мовленнєві навички та вміння (як сказати/написати, як правильно оформлювати свої думки).

Огляд програм з японської мови для студентів магістратури дав можливість встановити, що студенти повинні оволодіти японським академічним мовленням на рівнях B2 (рівень незалежного користувача) та C1 (рівень професійного володіння мовою).

Проаналізовано проблеми засвоєння та застосування японської мови з

урахуванням типологічних характеристик академічних жанрів, унікальних та універсальних рис японського академічного мовлення. Проблеми зумовлено лінгвістичними труднощами на фонетичному, лексичному, стилістичному і графічному рівнях японської мови, які виникають під час навчання. До них належать: *на фонетичному рівні*: 1) позначення в японській мові понять словесного і фразового наголосу, мелодики та тону одним загальним поняттям «наголос», але з обов'язковим усвідомленням відмінності цього явища, зокрема, від наголосу в українській чи англійській мовах, оскільки японський наголос визначається висотою звуку, а не його силою, це, своєю чергою, визначає орфоепічну грамотність академічних жанрів мовлення; 2) темп, тембр і паузація в японській мові можуть вважатися складовими поняття «プロミネンス/ruominensu/» («виділення»). Окрім того, паузи (ポーズ/roozu/) розглядаються японськими лінгвістами як окремий компонент інтонації, це важливо при доборі засобів аргументування в дискусіях і обговореннях; *на лексичному рівні*: 1) селекція взаємовідповідних лексем серед лексем 和語 (японські лексичні одиниці) та 漢語 (лексичні одиниці китайськомовного походження); 2) вибір правильного рахувального суфікса; 3) правильне використання відповідних академічному мовленню привітальних кліше; *на синтаксичному рівні*: 1) відмінний від української мови порядок слів у реченні; 2) наявність темо-ремної прогресії; 3) наявність синонімічних граматичних конструкцій, які властиві усному та письмовому академічному мовленню; 4) різні значення граматичної конструкції ~ています; 5) правильне використання умовних констукцій відповідно до норм академічного мовлення; *на графічному рівні*: 1) наявність двох абеток «катакана» та «хірагана»; 2) селекція взаємовідповідних ієрогліфів серед лексем 和語 (японські лексичні одиниці) та 漢語 (лексичні одиниці китайськомовного походження).

Аналіз результативно-цільових характеристик мотивації навчання японської мови українських студентів в умовах магістратури продемонстрував необхідність високого рівня володіння японською мовою для академічних цілей як провідний мотив навчання. Задоволення цієї потреби студентів-японістів стало ще одним вагомим аргументом на користь створення ефективної інтегративної системи навчання японського академічного мовлення. Наголосивши на необхідності розвитку японської академічної грамотності студентів, ми визначили головною потребою японської лінгвометодики створення гармонійної інтегративної системи навчання, яка б задовольнила запит студентів, була придатною для втілення в умовах навчання у вишах України й охопила сучасний досвід навчання іноземної мови.

У дослідженні обґрунтовано, що основними методами навчання майбутніх філологів японського академічного мовлення повинні бути *метод проекту, реферування, вправління, метод дидактичної гри-змагання, коментованого диктанту, метод дискусії проблемного характеру, а також метод рольової гри*. Також визначено, що *ключовими* принципами дослідження є *принципи інтеграції, системності та жанрово-блокової організації навчання на основі спільної комунікативно значущої ситуації*, а також інші, серед яких принцип наочності,

доступності, індивідуалізації, проблемності; комунікативної спрямованості; функціональності; взаємопов'язаного навчання різних видів мовленнєвої діяльності; урахування основних труднощів засвоєння японської мови українськими студентами; емпіричного принципу оптимізації навчання 20/80 за Парето.

У другому розділі «**Академічна грамотність японського мовлення магістрантів-філологів в академічному дискурсі**» розкрито загальні проблеми дослідження питань академічного дискурсу, стилю, тексту і жанру у лінгводидактиці, представлено особливості японського академічного дискурсу, жанрів японських академічних текстів, схарактеризовано академічну грамотність як дидактичну мету, роз'яснено психологічну природу розвитку мовної особистості, складники структури академічної грамотності й фактори, що впливають на її досягнення, а також обґрунтовано дидактичні умови досягнення академічної грамотності мовлення магістрантів-філологів на засадах комунікативно-прагматичного підходу.

Поділяючи думки А. Белової, О. Ільченко, В. Карасика, О. Кубрякової, Л. Манерко, О. Мороховського, Ю. Хабермаса, М. Фуко, С. Шепітько, Т. Яхонтової, Н. Кітані, Й. Кубота, М. Сакума, розмежовуємо академічний та науковий дискурс, при цьому визнаємо, що стильові доміанти останнього присутні в текстах академічного дискурсу. *Академічний дискурс* у дослідженні схарактеризовано як процес спілкування в умовах академічної ситуації, де мовці використовують лінгвальні та екстралінгвальні знакові системи. *Академічний текст* – це результат комунікативної взаємодії (комунікативних актів) мовців в умовах академічного дискурсу, який має фіксовану жанрову форму і відносно сталий набір лінгвістичних ознак.

На основі аналізу робіт М. Ватанабе, Т. Ішіда, М. Сакума, П. Затравскі та Й. Такахаші встановлено, що особливості структурно-композиційної організації усного тексту японського академічного дискурсу ґрунтуються на традиції кі-шьо-тен-кецу (起承転結).

Детальний аналіз лінгвістичних праць (В. Алпатов, Б. Лаврентьев, Т. Комарницька, К. Комісаров, Н. Сиромятніков) дав змогу виявити, що в текстах академічного дискурсу японської мови 80 відсотків усіх речень складають складнопідрядні речення, і це переважно умовні конструкції. Зафіксовано також багатокомпонентні речення із декількома умовними формами. Як засіб зв'язку предикативних частин кондиційних речень в академічному мовленні здебільшого використовують сполучник と /to/to/. Наступними за частотністю використання в академічному дискурсі сучасної японської мови є конструкції з аналітичною формою は /ba/ba/. Причинно-наслідкові конструкції у текстах академічного дискурсу представлені в основному формою ので /node/ноде/ і менше серединною формою て /te/te/. Допустові конструкції в академічних текстах представлені реченнями з формою て も /temo/темо/ між предикативними частинами.

Огляд автентичних текстів академічного мовлення призвів до висновку, що існує відмінність у використанні синонімічних граматичних конструкцій в усному та письмовому текстах академічного япономовного дискурсу. Ще однією ключовою

особливістю письмового япономовного академічного дискурсу є використання мовцями специфічної лексики. Лексичі японської мови притаманна так звана «синтаксичність слова». Деякі японські слова схожі на словосполучення. Слово в японській мові виконує таку саму функцію, яку в українській мові виконує словосполучення, наприклад: 歓迎会 /kangeikai/кангейкай (вечірка на честь успішного іспиту, вступу до університету). Також наявна велика кількість неологізмів та запозичень.

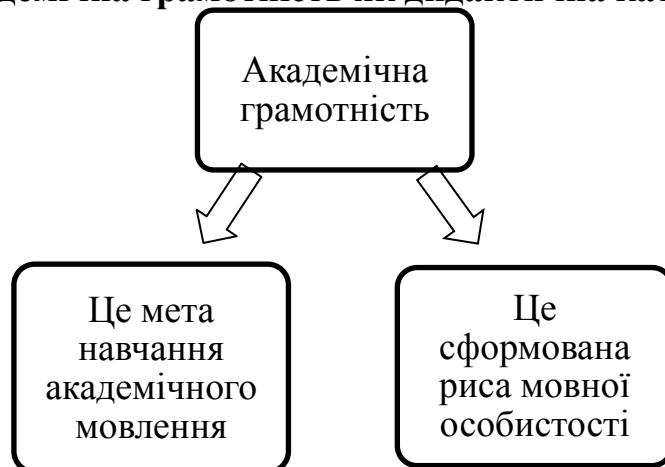
Внаслідок спостереження за мовленням носіїв визначено, що академічний дискурс японської мови містить інформативні писемні тексти з великою кількістю 漢語 /канго, які позначаються ієрогліфами, що значно спрощує їхнє розуміння. Натомість усні тексти академічного дискурсу містять 和語 /ваго, оскільки наявність великої кількості омонімів серед слів 漢語 /канго ускладнює розуміння інформації на слух. Також встановлено, що японський академічний дискурс в усних та писемних текстах демонструє різні моделі.

На основі багатолітнього досвіду автора та спілкування з колегами-лінгводидактами університетів Японії встановлено, що традиційними жанрами текстів японського академічного дискурсу є: лекція (講義), конспект (講義のメモ), хендаут (ハンドアウト), тези (概要、概略), анотація (要約), наукова стаття, повідомлення (小論文), презентація (プレゼンテーション), академічний діалог (アカデミック会話), дипломна робота (卒業論文).

Загальною дидактичною метою системного навчання японського академічного мовлення має бути формування академічної грамотності. У дослідженні дидактичну категорію «академічна грамотність» розглядаємо у двох аспектах: 1) навчально-цільовому, як головна мета і результат процесу навчання; 2) мовноособистісному, як риса мовної особистості (з позицій Ю. Караулова, К. Седова, Т. Толмачової, І. Птіциної, І. Халеевої), яка повинна бути сформована у студента.

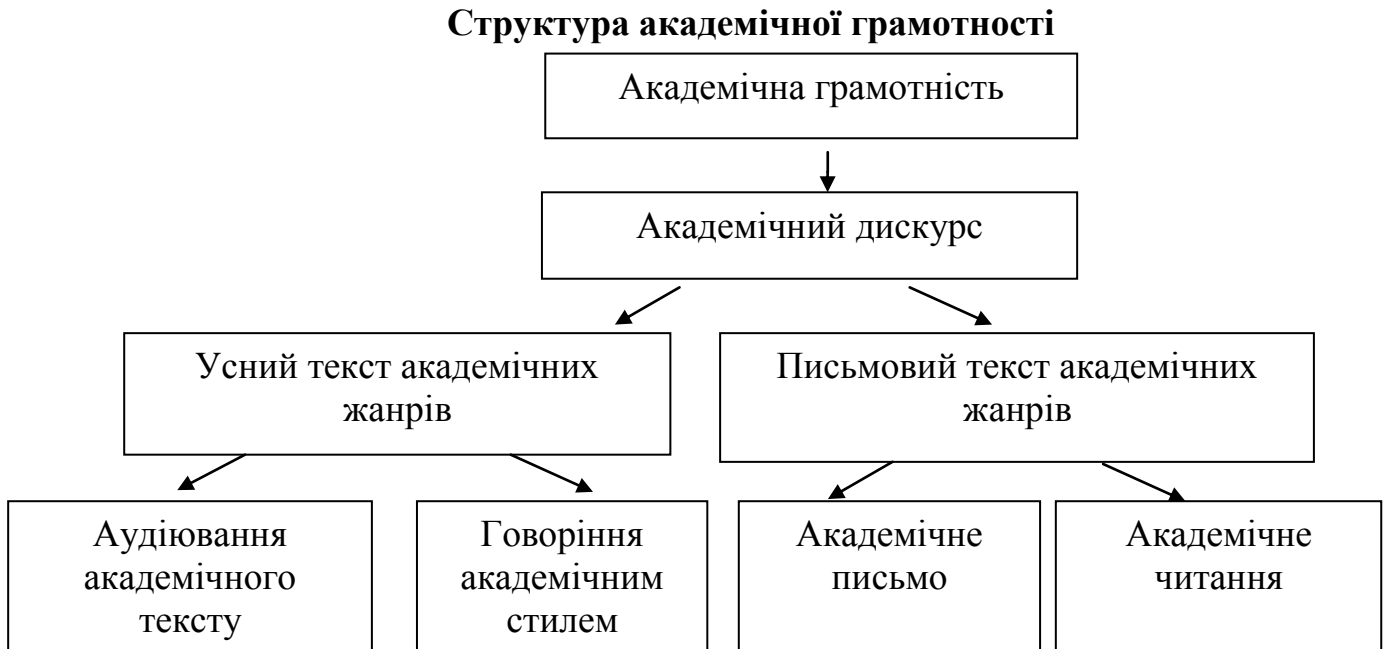
Схема 1.

Академічна грамотність як дидактична категорія

Академічною грамотністю називаємо систему знань про академічний дискурс і рецептивно-продуктивне мовлення в академічних жанрах, уміння та навички використання цих знань у сприйманні і створенні текстів академічного дискурсу (схема 2).

Схема 2.

Формування академічної грамотності вимагає розвитку мовленнєвих компетентностей письма, читання, говоріння та аудіювання, необхідних для здійснення студентами мовних ВНЗ України міжкультурної академічної комунікації японською мовою.

Навчання японського академічного мовлення майбутніх філологів необхідно здійснювати на засадах комунікативно-прагматичного підходу, за яким комунікативно значуща ситуація є головним організаційним чинником при групуванні жанрів у базисні інтегративні компоненти.

В ході теоретичного і практичного етапів дослідження було з'ясовано, що *значуща комунікативна ситуація академічного мовлення* – комунікативна ситуація у певних визначених умовах, які важливі для мовця настільки, наскільки відповідають комунікативній меті. Серед таких академічних ситуацій ті, які виникають на лекціях і семінарах поточного навчального процесу, під час оприлюднення результатів досліджень на конференції та в науковій літературі, у ході здобуття грантів, презентаціях дипломних робіт і захисту кваліфікації.

У третьому розділі **«Концепція методичної системи інтегрованого навчання майбутніх філологів японського академічного мовлення»** висвітлено загальнотеоретичні питання інтеграції як дидактичної проблеми, теоретико-методичні засади системи інтегрованого навчання майбутніх філологів японського академічного мовлення в магістратурі, представлено прикладний аспект методичної системи інтегрованого навчання в лінгводидактиці іноземних мов, зроблено

комплексний добір навчального матеріалу на засадах комунікативно-прагматичного підходу для досягнення японської академічної грамотності філологів-японістів, подано інтегративні компоненти системи навчання японського академічного мовлення та розроблено лінгводидактичну модель процесу навчання філологів японського академічного мовлення в умовах магістратури.

Концепція дослідження. Загальною дидактичною метою системного навчання японської мови для академічних цілей запропоновано визнати *академічну грамотність*.

У формуванні японської академічної грамотності враховано психологічну природу розвитку рис мовної особистості, визначено складники структури академічної грамотності й фактори, що впливають на навчальний процес.

Концепція методичної системи інтегрованого навчання японського академічного мовлення враховує основні положення філософії педагогічної освіти (М. Асимов, В. Безрукова, Л. Гриценко, О. Ларіонова, Л. Мухаммад, О. Маркова, О. Пузанкова, А. Токарева, Г. Федорець, А. Ятайкіна, С. Фалоуз, Л. Гаркович, Д. Клейн, Х. Вільям) і теорії мовної особистості (Ю. Караулов, К. Сєдов, Т. Толмачова, І. Птіцина, І. Халєєва, К. Левін) та побудована на засадах комунікативно-прагматичного (за Н. Формановською) підходу, згідно з яким комунікативно значуща ситуація є основним організаційним чинником при поєднанні мовленнєвих жанрів у базисні інтегративні компоненти.

Отже, передбачено, що методична система інтегрованого навчання повинна відповідати таким вимогам:

- 1) бути спрямованою на побудову логіко-структурних зв'язків між навчальними дисциплінами або циклами одного навчального предмета;
- 2) ґрунтуватися на внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язках;
- 3) містити систему завдань, зорганізованих на взаємопов'язаній діяльності задля досягнення дидактичних цілей формування багатьох компетентностей студента в академічній сфері спілкування;
- 4) бути основою для побудови інтегративного навчального курсу на основі системи методів, прийомів, навчально-організаційних форм.

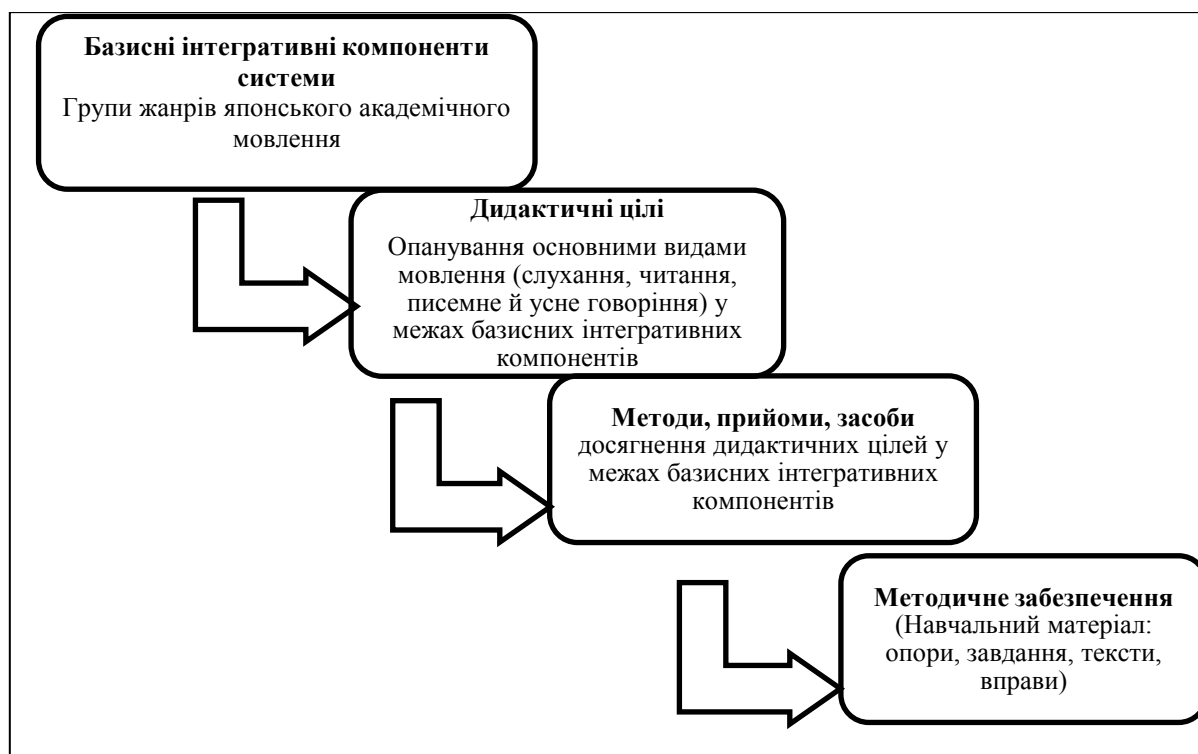
Аналіз наукових праць з педагогіки, лінгводидактики, лінгвометодики та лінгвістики (П. Анохін, М. Асимов, В. Безрукова, В. Беспалько, І. Бім, М. Бойченко, Н. Бочкова, О. Данилюк, Н. Дем'яненко, І. Дудник, А. Єремкін, Ю. Ковальова, І. Козловська, Ю. Комарова, О. Кубасов, С. Ламзін, Б. Ломов, О. Маркова, Л. Мухаммад, О. Олексюк, Г. Онкович, І. Петрівня, В. Пешкова, О. Пузанкова, О. Селіванова, Г. Федорець, А. Ятайкіна, Т. Яхонтова, С. Фалоуз, Л. Гаркович, Д. Клейн, Х. Вільям) показав, що інтеграція є однією із найбільш значущих інновацій в освіті і посідає чільне місце в лінгводидактиці. У галузі педагогіки поняття інтеграції трактують як системне утворення, яке проявляється у кількох аспектах: по-перше, інтеграція – це єдність, яка охоплює синтез процесів і результатів цих процесів, по-друге, інтеграція – це самі процеси, які відбуваються в

освітньому середовищі і, по-третє, інтеграція – це результат педагогічної взаємодії, продукт діяльностей суб'єктів освітнього середовища. У галузі теорії і методики освіти інтеграція – це поєднання частин й елементів навчального процесу в ціле; взаємозв'язок компонентів у системі і залежність їх від процесу, у якому ці компоненти функціонують; процес і результат створення цілісної єдності.

Застосований концептуальний підхід дав змогу визначити рівні інтеграції, які відповідають запитам студентів-японістів і викладачів щодо цілісності процесу засвоєння японського академічного мовлення. Перший з них – інтеграція міжгалузевих і міждисциплінарних знань, умінь і навичок, що має чотири способи реалізації: інформативний, репродуктивний, проблемний і дослідницький. Інформативний шлях міждисциплінарної інтеграції навчання японського академічного мовлення реалізується на основі текстів із міжгалузевим науковим змістом. Репродуктивний шлях такої інтеграції у японській лінгвометодиці проявляється у повторенні й відтворенні, використанні, зіставленні, перенесенні даних однієї науки в галузь мови і мовлення. Проблемний шлях міждисциплінарної інтеграції передбачає розв'язання проблемних ситуацій. Дослідницький шлях міждисциплінарної інтеграції характеризується самостійністю студентів. Другий рівень – інтеграція змісту навчання мови, що передбачає взаємопроникнення змісту різних дисциплін, спрямована на формування комплексного знання, універсальних умінь (наприклад аналітичних), створення цілісного уявлення про світ, а також утворення спільної змістової платформи, яка уможливує різні комбінації знань. Змістова інтеграція постає у синтезі: змісту окремих понять про знак, ієрогліф, граматичні одиниці, визначень мовних одиниць та правил їхнього вживання, структурних елементів частиномовної парадигми; тем, концепцій, теорій лінгвістики; міждисциплінарних і фонових знань, які належать до психолінгвістики, соціолінгвістики, теорії перекладу, лінгвокомпаративістики. Третій рівень – інтеграція видів діяльності (слухання і читання; писемного й усного мовлення). Вихідними є положення інтегративного навчання видів мовленнєвої діяльності в академічному дискурсі. Комплексність, взаємопов'язаність, взаємозумовленість усіх видів мовлення є основою інтегративного рівня системи навчання японського академічного мовлення магістрантів. Четвертий рівень – інтеграція методів, прийомів, організаційних форм навчання. Цей рівень інтеграції охоплює комплексну єдність: методів контролю, самоконтролю, діагностики; прийоми стимулювання пізнавальної діяльності; інтерактивні, інформативні, пошукові, проблемні методи; групові та індивідуальні форми навчання.

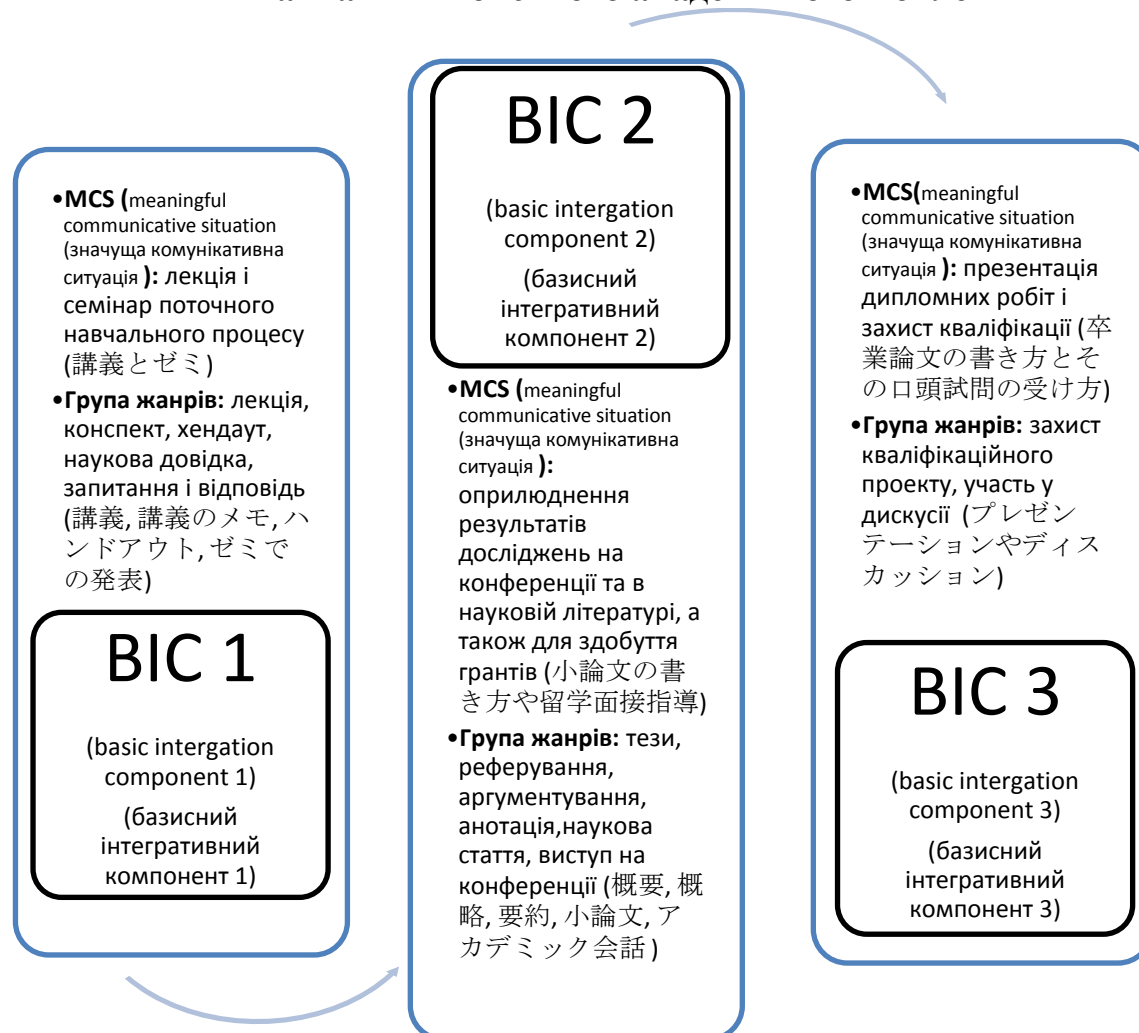
Встановлено, що інтегративність системи навчання японського академічного мовлення задовольняють такі взаємодоповнювальні елементи: 1) базисні інтегративні компоненти (групи жанрів академічного мовлення у комунікативній ситуації); 2) навчальні цілі (опанування усіма видами мовлення (слухання, читання, писемне й усне говоріння) у межах базисних інтегративних компонентів); 3) методи, прийоми, засоби навчання слухання, читання, продуктивного мовлення; 4) методичне забезпечення навчання (опори, завдання, тексти, вправи) (схема 3).

Інтегративна система навчання японського академічного мовлення

Обґрунтовано, що базисний інтегративний компонент (ВІС) є макроодиницею системи організації змісту та методів навчання японського академічного мовлення. Ця одиниця передбачає мовний і мовленнєвий матеріал, навчання слухання, читання і продуктивного мовлення, засоби й методи навчання. Таким базовим компонентом конструйованої системи є група жанрів (жанрова єдність), яка охоплює декілька жанрів академічних текстів, які мають змістові й формальні зв'язки в комунікативній ситуації. Значуща комунікативна ситуація ВІС 1 «Лекція і семінар поточного навчального процесу (講義とゼミ)», група жанрів: лекція, конспект, хендаут, наукова довідка, запитання і відповідь (講義, 講義のメモ, ハンドアウト, ゼミでの発表). Значуща комунікативна ситуація ВІС 2 «Оприлюднення результатів досліджень на конференції та в науковій літературі, а також для здобуття грантів (小論文の書き方や留学面接指導)», група жанрів: тези, реферування, аргументування, анотація, наукова стаття, виступ на конференції (概要, 概略, 要約, 小論文, アカデミック会話). Значуща комунікативна ситуація ВІС 3 «Презентація дипломних робіт і захист кваліфікації (卒業論文の書き方とその口頭試問の受け方)», група жанрів: захист кваліфікаційного проекту, участь у дискусії (プレゼンテーションやディスカッション) (схема 4).

**Базисні інтегративні компоненти системи
(Basic integration components - BIC)
навчання японського академічного мовлення**

ВІС 1. Особливість *значущих комунікативних ситуацій* полягає у їхній віднесеності до поточного навчального процесу в магістратурі. Цей процес триває на лекціях, практичних заняттях, обговоренні навчальних тем, плануванні самостійної роботи, у поточному і підсумковому контролі. Це навчальна діяльність, передбачена в навчальних планах університетів протягом семестрів. Академічна грамотність у рецептивному і продуктивному академічному мовленні є кінцевою дидактичною метою у межах системного компонента ВІС1.

Цілісність і взаємозв'язок у ВІС 1 забезпечують:

- залучення окремих реплік до більших форм діалогу й монологу;
- використання попереднього навчального матеріалу для наступних лекцій, іспитів чи контрольних робіт (наприклад, використання хендауту, створеного для семінарського заняття, на екзамені);
- однакова увага до розвитку японського академічного говоріння і слухання, читання і письма;

- створення головних зразків текстів академічних жанрів, які є основою для наступних базисних інтегративних компонентів системного навчання.

ВІС 2. Специфіка *значущих комунікативних ситуацій* полягає у вмінні самостійно створювати цілісний академічний текст, сприймати й інтерпретувати тексти академічних жанрів. Це відбувається під час репрезентування деяких положень дослідження у статтях, доповідях на конференціях та дискусіях навколо порушених у них питань, переконання японських організацій у цінності й важливості предмета дослідження, демонстрування рівня академічної грамотності, достатнього для здійснення наукового пошуку та дискусій із іншими науковцями. Тому в основі ВІС 2 перебуває підготовлений текст з окремих питань, що порушено у власній науковій праці й мовленнєва діяльність щодо них.

Цілісність і взаємозв'язок у ВІС 2 забезпечують:

- залучення попереднього обсягу знань, умінь і навичок ВІС 1 до сприймання і створення цілісних академічних текстів власного авторства й авторства своїх колег;
- використання набутого в поточному навчанні досвіду для поширення результатів своєї наукової роботи;
- подальший розвиток японського академічного говоріння і слухання, читання і письма в організації жанрових моделей;
- створення головних зразків текстів академічних жанрів у різних мовленнєвих варіантах (стислих, розлогих, для аудиторії експертів, науково-популярних), які стануть основою для наступного базисного інтегративного компонента системного навчання.

ВІС 3. *Значущі комунікативні ситуації* зумовлені підсумковим оприлюдненням результатів наукової роботи. На цьому етапі магістрант отримує науковий ступінь, тому відповідальність за комунікативний процес посилена. Рівень японської академічної грамотності тут оцінюють експерти, отже метою є створення і сприймання комплексу текстів академічних жанрів. Здебільшого це відбувається у підготовці та під час захисту кваліфікаційних робіт магістрантів-японців. ВІС 3 ґрунтується на цілісній стратегії мовлення у різних академічних жанрах з метою доведення цінності своєї наукової праці і відповідності її вимогам до наукових робіт.

Цілісність і взаємозв'язок у ВІС 3 забезпечують:

- використання словника і мовленнєвих вмінь ВІС 1 і ВІС 2 для опису ходу і результатів дослідження;
- створення моделі мовлення під час захисту кваліфікації і формування стратегій мовлення;
- досягнення академічної грамотності усного і писемного говоріння, слухання і читання;
- створення цілісної моделі комунікації під час оприлюднення результатів наукового дослідження і його захисту.

Розроблено систему вправ для навчання японського академічного мовлення, яка реалізується в три етапи: 1 етап – підготовчий; 2 етап – організаційно-формульвальний та 3 етап – реалізаційно-контрольний. Метою 1-го підготовчого етапу

визначено формування знань про стилістичні норми япономовних текстів різних академічних жанрів відповідно до кожного ВІС, а також формування навичок вживання в японському академічному мовленні відповідних йому лексичних, граматичних та стилістичних одиниць. Метою 2-го організаційно-формувального етапу визначено формування умінь сприймання, розуміння та продукування усних та письмових япономовних текстів різних академічних жанрів відповідно до кожного ВІС. Метою 3-го реалізаційно-контрольного етапу визначено формування умінь реалізації сприймання, розуміння та продукування усних та письмових япономовних текстів різних академічних жанрів відповідно до кожного ВІС для вирішення комунікативно-прагматичних завдань у межах конкретної комунікативно значущої ситуації. Систему вправ для навчання японського академічного мовлення представлено у таблиці 1.

Таблиця 1.

Інтегративна система вправ для навчання японського академічного мовлення студентів-філологів в умовах магістратури

Підсистема вправ підготовчого етапу

Підготовчий етап	1) вправи на вживання лексичних одиниць згідно з правилами японського академічного мовлення 次の下線をつけた語をレポートや論文で使う表現にしてください。
	2) вправи на вживання граматичних конструкцій згідно з правилами японського академічного мовлення 読んだテキストを利用しながら、語彙や文型を「です・ます体」、「だ体」、「である体」にしてください。
	3) трансформаційні та коректурні вправи на моделювання речень, які за лексичними та граматичними ознаками відповідають нормам японського академічного мовлення 次の文をレポートや論文で書くような文に直してください。
	4) мовленнєві рецептивно-аналітичні вправи на читання та визначення загально стильових характеристик японського академічного мовлення 次の文章を読み、理論構成分析を行いなさい。

Підсистема вправ і завдань організаційно-формувального етапу

Організаційно-формувальний етап	Група вправ для формування компетентності академічного читання	Блок а) вправи на розуміння тексту (зміст абзацу, розуміння зв'язків між абзацами) 以下の文章を読み、各段落の内容を把握してください。
		Блок б) вправи на смислове опрацювання інформації або аналітичні уміння (виділення основної думки, узагальнення фактів, виведення судження, оцінювання змісту, інтерпретація змісту) 各段落の主な話題を示す中心文は何番目の文章ですか。
	Група вправ для формування компетентності академічного аудіювання	Блок а) вправи на розуміння загального змісту тексту з метою встановлення логічних зв'язків, головної думки もう一度話を聞いて、下線部に必要な情報を書きなさい。
		Блок б) вправи на вміння розуміти та виділяти ключові слова та речення

		<p>テキストを聞きながら、下線部に言葉を入れなさい。</p> <p>ブロック в) 在り на вміння виділяти висловлену головну думку тексту з метою передачі, а також інтерпретації почутої інформації 文章を2回聞いて、内容と合っているものに○、合っていないものに×を書きなさい。</p>
Група вправ для формування компетентності академічного говоріння в межах ВІС 1 (діалогічне мовлення)		Блок а) 在り на оволодіння діалогом обговоренням (дискусія) в межах академічних ситуацій спілкування 以下の質問に答えながら、ディスカッションをしなさい。
Група вправ для формування компетентності академічного говоріння в межах ВІС 2 (монологічне мовлення)		Блок б) 在り на оволодіння монологом-розповіддю та монологом-міркуванням в межах академічних ситуацій спілкування 以上のテキストを元に、発表の構造やその内容を考えなさい。
Група вправ для формування компетентності академічного говоріння в межах ВІС 3 (полілогічне мовлення)		Блок в) 在り на оволодіння полілогічним спілкуванням в межах академічних ситуацій спілкування ディスカッションのビデオを見て、質問に答えなさい。
Група вправ для формування компетентності академічного письма		<p>Блок а) 在り на написання переказу (стисло, розгорнутого) 本文の構造は次のとおりです。文を完成し、段落の話題を把握しなさい。</p> <p>Блок б) 在り на написання плану, тез, анотації 以下の構成に従って要約を書きなさい。</p> <p>Блок в) 在り на написання цілісного тексту академічного спрямування: наукова стаття та магістерська робота ウクライナの伝統芸能で、今も人気のあるものについて400字程度で述べなさい。</p>

Підсистема завдань реалізаційно-контрольного етапу

Реалізаційно-контрольний етап	<p>1) завдання на реалізацію читання текстів різних академічних жанрів у комплексі з реалізацією аудіювання, продукування усних та письмових текстів різних академічних жанрів 以下の文章を読みなさい。そして文章の内容を隣の人に口頭で繰り返しなさい。なお、文章内容に関する質問に答えなさい。また、読んだ文章を例にし、自分の研究について400字程度で書きなさい。</p>
	<p>2) завдання на реалізацію аудіювання текстів різних академічних жанрів у</p>

	<p>комплексі з реалізацією читання, продукування усних та письмових текстів різних академічних жанрів 文章を聞きなさい。そして文章の内容を隣の人に口頭で繰り返しなさい。なお、文章内容に関する質問に答えなさい。また、聴いた文章を例にし、自分の研究について400字程度で書きなさい。</p>
	<p>3) завдання на реалізацію продукування усних текстів визначеного академічного жанру у комплексі з реалізацією читання, аудіювання та продукування письмових текстів різних академічних жанрів 以下の文章を読みなさい。そして文章の内容を隣の人に口頭で繰り返しなさい。なお、文章内容に関する質問に答えなさい。また、読んだ文章を例にし、自分の研究について400字程度で書きなさい。</p>
	<p>4) завдання на реалізацію продукування письмових текстів визначеного академічного жанру у комплексі з реалізацією читання, аудіювання та продукування усних текстів різних академічних жанрів 文章を聞きなさい。そして文章の内容を隣の人に口頭で繰り返しなさい。なお、文章内容に関する質問に答えなさい。また、聴いた文章を例にし、自分の研究について400字程度で書きなさい。</p>

Приклади окремих вправ для навчання студентів мовних спеціальностей усного японського академічного мовлення.

Вправа 1. Мета вправи: формування вмінь полілогічного спілкування в межах академічних ситуацій спілкування.

Тип вправи: мовленнєва, продуктивна, одномовна.

Вид вправи: на оволодіння полілогічним спілкуванням у межах академічних ситуацій спілкування.

Спосіб виконання: парно або колективно, усно.

Контроль: поточний (відразу після виконання), усний, викладача.

Інструкція. 以下の質問に答えながら、ディスカッションをこなさい。

1. 文章を聞いて、その文章の続きを考えなさい。
2. 文書を読んで、その内容に対して自分の意見を言いなさい。
3. 今している動作について説明しなさい。

Вправа 2. Мета вправи: формування вмінь розгорнутого переказу япономовного академічного тексту.

Тип вправи: мовленнєва, рецептивно-продуктивна, одномовна.

Вид вправи: на формування вмінь розгорнутого переказу япономовного академічного тексту.

Спосіб виконання: індивідуально, письмово.

Контроль: поточний (відразу після виконання), письмовий, викладача.

Інструкція. あなたがテキストを読む前に「イルカと超音波」という題名から推測したことは、本文に書かれていましたか。それについて十の文章以内に書きなさい。

Вправа 3. Мета вправи: формування вмінь написання анотації.

Тип вправи: мовленнєва, рецептивно-продуктивна, одномовна.

Вид вправи: на формування вмінь написання анотації.

Спосіб виконання: індивідуально, письмово.

Контроль: поточний (відразу після виконання), письмовий, викладача.

Інструкція. 以下の構成に従って要約を書きなさい。

一つ目の段落の要約 (一つの文章でまとめなさい)	
二つ目の段落の要約 (一つの文章でまとめなさい)	
三つ目の段落の要約 (一つの文章でまとめなさい)	
四つ目の段落の要約 (一つの文章でまとめなさい)	
五つ目の段落の要約 (一つの文章でまとめなさい)	
六つ目の段落の要約 (一つの文章でまとめなさい)	

Вправа 4. Мета вправи: формування вмінь написання наукової статті.

Тип вправи: мовленнєва, продуктивна, одномовна.

Вид вправи: на формування вмінь написання наукової статті.

Спосіб виконання: індивідуально, письмово.

Контроль: поточний (відразу після виконання), письмовий, викладача.

Інструкція. 次の文を完成しなさい。

1. _____前にインドにおける日本語教育史の概略と、三者がそれぞれの機関でどのように_____かを簡単に記しておこう。

2. 平和あるいは静謐の郷を_____し、「平和郷」と訳されることもあった)にやってきた時からである。_____が一番目に取り上げる佐野甚之介である。

3. タゴールの_____への思いはよく知られるところであるが、日本語教育に対する思いも並々ならぬものがあり、_____にコルカタより出版された_____に序文を寄せている。

4. _____で初代の専任教師として日本語を教えたのが、二番目に取り上げる荒松雄である。

5. また、この時代には日印の友好協会や在外公館でも日本語教育が始まっている。_____にはボンベイ日印協会、_____には在デリー日本大使館と在コルカタ日本総領事館で日本のコースが開設されている。

6. _____に入り、インドの経済開放政策に伴って日印関係が緊密化していく中で、_____はかつてない広がりを見せる。1991年にはデリーにAOTS (旧海外技術者研修協会、現海外産業人材育成協会)の_____が開設される。

Розроблено лінгводидактичну модель навчання японського академічного мовлення за методичною системою інтегрованого навчання. Модель реалізується під час навчання протягом 3-х семестрів і опрацювання 9 змістових модулів. Розподіл годин наступний: аудиторного часу (108 годин: по 36 годин у кожному семестрі) і поза аудиторного (258 години: по 86 годин у кожному семестрі) часу для самостійного виконання домашніх завдань (схема 5).

Загальна лінгводидактична модель навчання японського академічного мовлення в інтегративній системі

Мета: формування академічної грамотності філологів-японістів в умовах магістратури		Завдання: забезпечення магістрантів-філологів знаннями про академічний дискурс і рецептивно-продуктивне мовлення, формування і розвиток умінь та навичок використання цих знань у сприйманні і створенні текстів академічного дискурсу	
I етап (підготовчий)		II етап (організаційно-формувальний)	
		III етап (реалізаційно-контрольний)	
↓		↓	
BIC I MCS: «Академічне мовлення у поточному навчальному процесі»	Мета етапу: формування знань про стилістичні норми япономовних академічних текстів у жанрах: лекція, конспект, хендаут, наукова довідка, запитання і відповідь, а також формування навичок використання відповідних цим жанрам лексичних, граматичних та стилістичних одиниць.	Мета етапу: формування умінь добору мовних одиниць, сприймання, розуміння та продукування усних та письмових академічних текстів у жанрах BIC1, навчання планувати і писати конспект, створювати хендаут, оформлювати письмово і усно наукову довідку, реферат-огляд, тренуватися запитувати й відповідати, ставити проблемні питання	Мета етапу: формування апробування і перевірка сприймання, розуміння та продукування усних та письмових академічних текстів BIC1; навчання аудіювати й обговорювати лекцію, доповнювати лекцію науковими довідками, аналізувати і перевіряти конспект, створювати схематичний і текстовий хендаут, ставити запитання різних типів, короткі і розширені відповіді, будувати оглядовий реферат для розв'язання комунікативно-прагматичних задач у досягненні успіху в ситуаціях поточного навчання
	Методи і форми навчання: метод лекції, аналізу довідкової літератури, коментованого диктанту, коментованого аудіювання, вправління, роботи зі словником рольової гри у <i>формах</i> самостійної підготовки і аудиторних занять, домашнього читання.	Методи і форми навчання: вправління, гри-змагання, реферування, взаємоконтролю, критичних зауважень у <i>формах</i> самостійної роботи на заняттях і керованого виконання завдань в аудиторії	Методи і форми навчання: індивідуальних проєктів, моделювання ситуації, дискусії, бесіди з проблемних питань, конкурсу хендаутів у <i>формах</i> самостійної роботи і занять-презентацій та звітних занять.
BIC II MCS: «Академічне мовлення в процесі оприлюднення часткових результатів дослідження»	Мета етапу: формування знань про стилістичні норми японських текстів в академічних жанрах: тези, реферування, анотація, наукова стаття, виступ на конференції, формування навичок використання відповідних до цих жанрів лексичних, граматичних та стилістичних одиниць, правил цитування і оформлення цитат	Мета етапу: формування умінь добору мовних одиниць, використання наукових термінів, сприймання, розуміння та продукування усних та письмових япономовних текстів, формування умінь складати тези, реферувати, формулювати репліки в дискусії, добирати і формулювати аргументи, анотувати, тренувати виразне наукове мовлення	Мета етапу: формування апробування і перевірка сприймання, розуміння та продукування усних та письмових тез конференції, їхнє анотування, формулювання частин наукової статті, її анотування, оформлення наукової статті мовними засобами, виступ на конференції, участь у круглому столі задля досягнення грамотності мовлення в ситуаціях оприлюднення часткових результатів дослідження
	Методи і форми навчання: метод лекції, аналізу довідкової літератури та інтернет-джерел, вправління, тестового контролю, термінологічних диктантів у <i>формах</i> самостійної підготовки, контрольних і практичних занять	Методи і форми навчання: тренінг, змагання, аналіз і порівняння статей, тез, анотацій японських текстів у <i>формах</i> виконання завдань на заняттях, роботи в парах чи міні-групах.	Методи і форми навчання: проєкту, моделювання ситуації виступу на конференції, обговорення проблеми, круглого столу, представлення статті для конкретного наукового видання за його вимогами у <i>формах</i> самостійної роботи і занять-презентацій
BIC III MCS: «Академічне мовлення в процесі магістерського дослідження, його письмового оформлення і усного захисту результатів»	Мета етапу: формування знань про стилістичні норми академічних текстів у жанрах: магістерське дослідження, доповідь та наукова дискусія навколо нього, а також формування навичок використання відповідних до цих жанрів лексичних, граматичних та стилістичних одиниць, аналізувати проблему, оформляти статистичні й експериментальні дані.	Мета етапу: формування умінь добору мовних одиниць для сприймання, розуміння та продукування частин опису магістерського дослідження, грамотне використання наукового апарату, композиційні вміння будувати цілісний текст магістерського дослідження, сприймати й створювати усні твердження, відповіді на захисті результатів дослідження.	Мета етапу: формування умінь планувати, описувати наукове дослідження, виголошувати доповідь, брати участь у науковій дискусії з проблеми магістерської роботи, готуватися для розв'язання комунікативно-прагматичних задач у процесі підготовки і захисту цілісного наукового дослідження
	Методи і форми навчання: метод самостійного дослідження, практичного тренування, аналізу академічних текстів, термінологічних диктантів, контрольних тестів у <i>формах</i> самостійної роботи і контрольних занять	Методи і форми навчання: у <i>формах</i> практичних занять, тренінгів, моделювання ситуацій.	Методи і форми навчання: проєкту, рольової гри, дискусії, презентації, самостійного дослідження у <i>формах</i> дослідницької роботи, презентації в Power Point, звітного заняття

Результати: системність інтегрованого навчання академічного мовлення, академічна грамотність як комплекс знань про академічний дискурс, сформовані уміння сприймати і створювати японські тексти академічних жанрів, позитивна мотивація навчання, зумовлена значущістю комунікативної ситуації.

У четвертому розділі «Впровадження інтегративної системи в експериментальному навчанні японського академічного мовлення в магістратурі» представлена організація методичного експерименту, а саме: подані сутнісні характеристики впровадження системи формування академічної грамотності, описано змістовий та процесуальний аспекти констатувального етапу експериментального навчання, а також висвітлено формування і розвиток академічної грамотності у базисних інтегративних компонентах системи навчання (ВІС1, ВІС2, ВІС3) японського академічного мовлення.

Гіпотеза експерименту полягала у встановленні залежності між результатами формування академічної грамотності магістрантів і впровадженням системи, базисними компонентами якої є навчання японського академічного мовлення у значущих ситуаціях японського академічного дискурсу.

Об'єкт експерименту – ефективність методичної системи формування академічної грамотності японського мовлення. Ефективність у нашому дослідженні (узгоджено з поглядами В. Блінова) є характеристикою системи навчання за її наближенням до дидактичної мети. Навчальна система є ефективною, якщо навчання в ній достатньо наближене до поставленої дидактичної мети.

Експеримент проводився відповідно до лінгводидактичної моделі авторської методики. Формувальний експеримент тривав протягом трьох семестрів з рівною кількістю аудиторного (108 годин: по 36 годин у кожному семестрі) і позааудиторного (258 години: по 86 годин у кожному семестрі) часу для самостійного виконання домашніх завдань і складався з трьох етапів – передекспериментальних зрізів, експериментального навчання та післяекспериментальних зрізів.

У констатувальному експерименті взяли участь 387 студентів та 32 викладачі японської мови. Мета констатувального експерименту полягала у встановленні стану і умов навчання японського академічного мовлення, а також виявленні вихідного рівня япономовної академічної грамотності у студентів ВНЗ України. Для досягнення поставленої мети було проведене анкетування студентів, опитування викладачів, а також контрольний зріз знань. За результатами контрольного зрізу встановлено, що в контрольній та двох експериментальних групах менше половини кількості магістрантів продемонстрували мінімальну перевагу для констатації академічної грамотності (8 з 12 балів за умови отримання хоча б 2 балів за кожний об'єкт оцінювання).

В експериментальному навчанні взяли участь 39 студентів (2 експериментальні групи: експериментальна група 1 (ЕГ1) – 13 осіб (магістранти Київського національного університету імені Тараса Шевченка), експериментальна група 2 (ЕГ2) – 13 осіб (магістранти Київського національного лінгвістичного університету) та контрольна група (КГ) у складі 13 осіб (магістранти Київського національного університету імені Тараса Шевченка). Експериментальне навчання передбачало апробацію авторської методичної системи інтегрованого навчання японського академічного мовлення у ЕГ1 та ЕГ2. Студенти КГ, відповідно до програми курсу з японської мови кафедри мов і літератур Далекого Сходу та

Південно-Східної Азії Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка, виконували вправи і завдання на формування навичок ведення дискусії, збору інформації з газет та спеціалізованої літератури, написання доповідей та рефератів, навичок робити промови з теми, що досліджується. Також вправи були направлені на формування вмінь користуватися японськими довідниками та читати спеціалізовану літературу, створювати конспекти, виступати на семінарах, наукових конференціях та відповідати на питання, що ставляться за темою виступу, вести дискусії, писати реферати, комплексно поєднуючи вміння з читання, письма, слухання та говоріння.

Мета експериментального навчання полягала в підтвердженні чи спростуванні гіпотези дослідження за допомогою методу експерименту, збору, систематизації, статистичного опрацювання, критичного оцінювання і теоретичного узагальнення експериментальних даних.

Критеріями ефективності системи навчання японського академічного мовлення магістрантів визначено: ефективність її базисних інтегративних компонентів; ефективність етапів навчання; досягнення мети системного навчання.

Визначено *основні критерії оцінювання формування япономовної академічної грамотності*: повноту, достатність та відповідність добору і вживання мовних одиниць в академічному тексті; нормативність сприймання і створення текстів японських академічних жанрів; реалізацію комунікативних умінь у значущій комунікативній ситуації японського академічного дискурсу (таблиця 2).

Таблиця 2.

Критерії академічної грамотності мовлення відповідно до етапів навчання

I етап (підготовчий)	II етап (організаційно- формувальний)	III етап (реалізаційно-контрольний)
Критерії повноти, достатності і відповідності мовних одиниць згідно з академічними жанрами японської мови	Критерій нормативності сприймання і створення текстів японських академічних жанрів	Критерій реалізації комунікативних умінь у значущій комунікативній ситуації японського академічного дискурсу

У п'ятому розділі «**Інтерпретація результатів експериментальної перевірки ефективності методичної системи інтегрованого навчання**» представлено систематизацію, критичне оцінювання і теоретичне узагальнення експериментальних даних, подано дані статистичного опрацювання результатів експерименту із використанням непараметричного критерію для зв'язних та мало чисельних вибірок Т-критерію Вілкоксона та верифікацію гіпотези дослідження із використанням U-критерію Манна-Уїтні, а також розроблено методичні рекомендації до навчання майбутніх філологів японського академічного мовлення за методичною системою інтегрованого навчання.

У ході експерименту було доведено гіпотезу, яка полягала у встановленні залежності між результатами формування академічної грамотності магістрантів і впровадженні системи інтегрованого навчання японського академічного мовлення,

базисними компонентами якої є навчання японського мовлення у значущих комунікативних ситуаціях японського академічного дискурсу.

Отримані дані експериментального навчання доводять ефективність критеріїв системи навчання японського академічного мовлення магістрантів, які були визначені нами, як: ефективність її базисних інтегративних компонентів; ефективність етапів навчання; досягнення мети системного навчання.

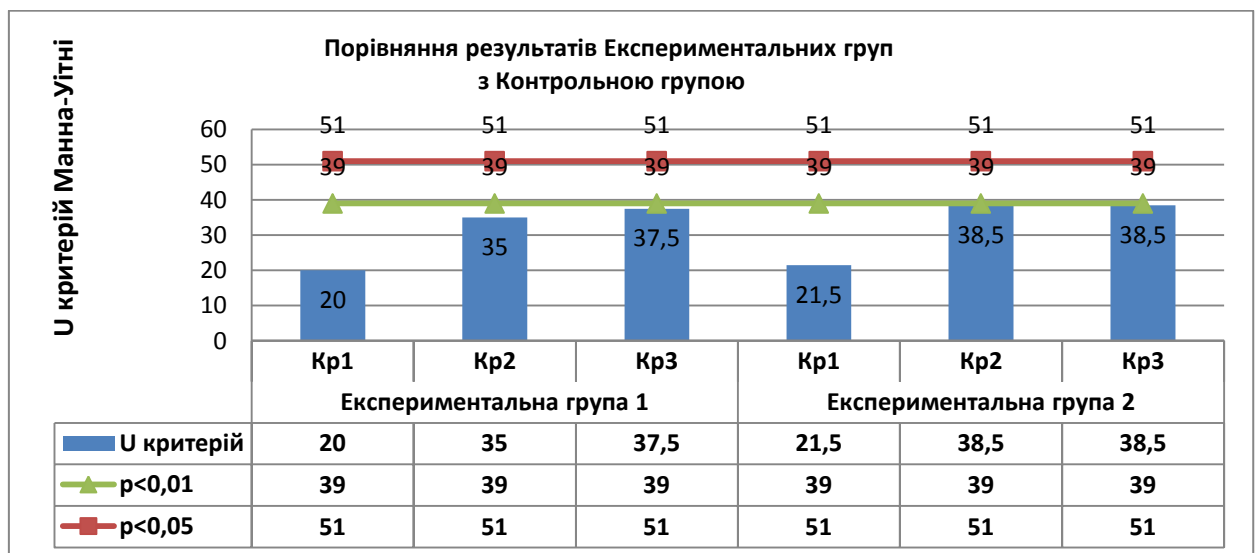
У ході експерименту встановлено, що в обох експериментальних групах, де було запроваджено авторську методичну систему інтегрованого навчання, якість формування япономовної академічної грамотності виявилася вищою, ніж в контрольній, що підтверджує ефективність методичної системи.

Достовірність результатів експерименту була доведена за допомогою статистичного методу Манна-Уїтні та непараметричного критерію для зв'язаних вибірок – Т-критерію Вілкоксона (таблиця 3 та рисунок 1).

Таблиця 3.

Підсумкова оцінка досягнення академічної грамотності в інтегративній системі навчання

Базисний інтегративний компонент системи	Бали / 36 балів – максимальна оцінка в межах кожного ВІС (значення від 20 до 36 означає досягнення академічної грамотності)	Академічна грамотність	ЕГ 1 (загальна кількість осіб) 13	ЕГ 2 (загальна кількість осіб) 13	КГ (загальна кількість осіб) 13
ВІС1	20-36	Досягнуто	10 осіб	8 осіб	2 осіб
ВІС2	20-36	Досягнуто	11 осіб	10 осіб	4 осіб
ВІС3	20-36	Досягнуто	13 осіб	11 осіб	5 осіб

Рис. 1. Результати досягнення академічної грамотності японського мовлення в експериментальних та контрольній групах

Було сформульовано методичні рекомендації щодо навчання майбутніх філологів японського академічного мовлення за методичною системою інтегрованого навчання.

ВИСНОВКИ

Загальною дидактичною метою системного навчання японської мови для академічного спілкування запропоновано визнати академічну грамотність. Академічною грамотністю називаємо систему знань про академічний дискурс і рецептивно-продуктивне мовлення в академічних жанрах, уміння та навички використання цих знань у сприйманні і створенні текстів академічного дискурсу.

У формуванні японської академічної грамотності враховано психологічну природу розвитку мовної особистості, визначено складники структури академічної грамотності й фактори, що впливають на навчальний процес.

У дослідженні визначено теоретичні засади навчання студентів мовних спеціальностей японського академічного мовлення в магістратурі. Конкретизовано проблеми академічного засвоєння та застосування японської мови з урахуванням її типологічних характеристик, унікальних та універсальних рис, а саме лінгвістичні труднощі навчання на фонетичному, лексичному, синтаксичному і графічному рівнях японської мови.

З'ясування психологічних і психолінгвістичних умов формування і розвитку академічної грамотності дало змогу передбачити чинники, які впливають на ефективність системи інтегрованого навчання японського академічного мовлення, до яких належать: 1) індивідуальні психологічні риси магістранта-філолога; 2) типові психологічні риси філологів-японістів, які навчаються в магістратурі в Україні; 3) психолінгвістичні механізми породження і сприймання звукового академічного тексту; 4) психолінгвістичні механізми сприймання і створення писемного академічного тексту.

Встановлено, що основними методами навчання майбутніх філологів японського академічного мовлення мають бути: метод проекту, реферування, вправління, метод дидактичної гри-змагання, коментованого диктанту, метод дискусії проблемного характеру, а також метод рольової гри. Визначено, що ключовими принципами організації навчання є принципи інтеграції, системності та жанрово-блокової організації навчання на основі спільної комунікативно значущої ситуації та інші, серед яких принцип наочності, доступності, індивідуалізації, проблемності, комунікативної спрямованості; функціональності; взаємопов'язаного навчання різних видів мовленнєвої діяльності; врахування основних труднощів засвоєння японської мови українськими студентами; емпіричного принципу оптимізації навчання 20/80 за Парето.

Розроблено концепцію інтегрованого навчання японського академічного мовлення, спрямованого на формування академічної грамотності. Концепція навчання японського академічного мовлення полягає у врахуванні комунікативно-прагматичних засад академічного мовлення, проведенні навчання відповідно до комунікативно значущих для студента ситуацій академічного дискурсу, організації навчання за базисними інтегративними компонентами, в яких поєднано всі види мовлення, актуальні академічні жанри, відповідні умови комунікації, методи і форми навчання.

Засади навчання склали загальнотеоретичні положення системології та інтегративності в навчанні мови. Елементами методичної системи інтегрованого навчання японського академічного мовлення визначено базисні інтегративні компоненти (групи жанрів академічного мовлення у комунікативній ситуації), навчальною метою – опанування всіма видами мовлення (слухання, читання, писемне й усне говоріння) у межах базисних інтегративних компонентів. Методичне забезпечення навчання становлять завдання, тексти та вправи, підібрані із використанням відповідних методів, прийомів, засобів навчання слухання, читання та продуктивного мовлення.

Розроблено систему вправ, завдань, контрольних заходів і тестів для формування академічної грамотності студентів мовних спеціальностей в магістратурі, яка реалізується в три етапи: 1 етап – підготовчий; 2 етап – організаційно-формувальний та 3 етап – реалізаційно-контрольний. Метою 1-го підготовчого етапу визначено формування знань про стилістичні норми япономовних текстів різних академічних жанрів відповідно до кожного ВІС, а також формування навичок вживання в японському академічному мовленні відповідних йому лексичних, граматичних та стилістичних одиниць. Метою 2-го організаційно-формувального етапу визначено формування умінь сприймання, розуміння та продукування усних та письмових япономовних текстів різних академічних жанрів відповідно до кожного ВІС. Метою 3-го реалізаційно-контрольного етапу визначено формування умінь реалізації сприймання, розуміння та продукування усних та писемних япономовних текстів різних академічних жанрів відповідно до кожного базисного інтегративного компонента (ВІС) для вирішення комунікативно-прагматичних завдань у межах конкретної комунікативно значущої ситуації. Визначено, що значущою комунікативною ситуацією ВІС 1 є «Лекція і семінар поточного навчального процесу», група жанрів: лекція, конспект, хендаут, наукова довідка, запитання і відповідь; значущою комунікативною ситуацією ВІС 2 є «Оприлюднення результатів досліджень на конференції та в науковій літературі, а також для здобуття грантів», група жанрів: тези, реферування, аргументування, анотація, наукова стаття, виступ на конференції; значущою комунікативною ситуацією ВІС 3 є «Презентація дипломних робіт і захист кваліфікації», група жанрів: захист кваліфікаційного проекту, участь у дискусії.

Розроблено лінгводидактичну модель навчання японського академічного мовлення за методичною системою інтегрованого навчання. Модель реалізується під час 1,5 річного навчання в межах 9 змістових модулів. Розподіл годин наступний: аудиторного часу (108 годин: по 36 годин у кожному семестрі) і позааудиторного (258 години: по 86 годин у кожному семестрі) часу для самостійного виконання домашніх завдань.

Проведено експериментальну перевірку ефективності методичної системи інтегрованого навчання майбутніх філологів японського академічного мовлення в магістратурі. У ході формувального експерименту було підтверджено ефективність системи навчання академічного мовлення студентів у магістратурі. Критеріями ефективності методичної системи інтегрованого навчання японського академічного

мовлення магістрантів визначено: ефективність її базисних інтегративних компонентів; ефективність етапів навчання; досягнення мети системного навчання. Критеріями оцінювання формування япономовної академічної грамотності визначено: повноту, достатність і відповідність добору і вживання мовних одиниць в академічному тексті; нормативність сприймання і створення текстів японських академічних жанрів; вміння розв'язувати комунікативне завдання в комунікативній ситуації академічного дискурсу.

У процесі експерименту було доведено гіпотезу, яка полягала у встановленні залежності між результатами формування академічної грамотності магістрантів і впровадженні системи інтегрованого навчання японського академічного мовлення, базисними компонентами якої є навчання японського мовлення у значущих ситуаціях японського академічного дискурсу.

У ході експерименту встановлено, що в обох експериментальних групах, де було запроваджено авторську методичну систему інтегрованого навчання, якість формування япономовної академічної грамотності виявилася вищою, ніж у контрольній, студенти якої займалися за програмою курсу з японської мови кафедри мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка, що підтверджує ефективність методичної системи.

Достовірність результатів експерименту була доведена за допомогою статистичного методу Манна-Уїтні та непараметричного критерію для зв'язаних та мало чисельних вибірок – Т-критерію Вілкоксона. Академічна грамотність у межах ВІС1 була сформована у 10 осіб з 13 в ЕГ1, у 8 осіб з 13 у ЕГ2 та лише у 2 осіб з 13 у КГ; в межах ВІС2 – формування академічної грамотності відбулося у 11 осіб у ЕГ1, у 10 осіб у ЕГ2 та лише у 4 осіб у КГ; в межах ВІС3 академічна грамотність була сформована у 13 осіб з 13 в ЕГ1, у 11 осіб з 13 у ЕГ2 та лише у 5 осіб з 13 у КГ.

Сформульовано методичні рекомендації щодо навчання майбутніх філологів японського академічного мовлення за методичною системою інтегрованого навчання.

До подальших напрямів дослідження вважаємо за доцільне віднести такі проблеми: розроблення методики навчання японського академічного мовлення студентів нефілологічних спеціальностей на засадах комунікативної прагматики; розширення і варіювання методичних прийомів навчання іноземних мов.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії, навчальні посібники

1. Асадчих О.В. Навчання японської мови у вищій школі: інтегративна система формування і розвитку академічної грамотності: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 356 с.
2. Асадчих О.В., Смовженко Л.Г. Вчимо японську самостійно (自分で学ぶ 日本語) / Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий дім «КИТ», 2010. 228 с.

3. Асадчих О.В. Основи методики навчання японської мови у вищій школі: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів (за спец. «Викладач японської мови та літератури») / відп. ред. І.П. Бондаренко. Київ: Видавничий дім «КИТ», 2010. 328 с.

4. Асадчих О.В., Смовженко Л.Г. Тестові завдання до курсу «Методика навчання іноземних мов» (для студентів-схodoзнавців) / Навчально-методичний посіб. для студентів вищих навчальних закладів (за спец. «Викладач східної мови та літератури»). Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. 272 с.

5. Асадчих О.В., Дзюб І.П., Катаока Х. Народний епос «країни сходу сонця» / Навчальний посібник. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 179 с.

6. Асадчих О.В., Дзюб І.П., Катаока Х. Український казковий епос японською мовою / Навч. посіб. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 204 с.

7. Асадчих О.В., Смовженко Л.Г. Методика формування мовленнєвих компетентностей: теорія та практика (на матеріалі східних мов) / Посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. 192 с.

Публікації у фахових виданнях України

8. Асадчих О.В. Теоретичні передумови навчання усного японського спілкування на початковому етапі у вищих навчальних закладах. *Імідж сучасного педагога. Лідерство в освіті: науково-практичний освітньо-популярний журнал*. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2007. Вип. 7-8 (76-77). С. 137-140.

9. Асадчих О. В. Лінгводидактичні проблеми навчання усного іншомовного спілкування на початковому етапі. Зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань: УДПУ імені Павла Тичини, 2007. С. 12-19.

10. Асадчих О. В. Критерії оцінювання рівня сформованості у студентів початкового етапу вмінь усного японського мовлення. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Педагогіка і психологія»*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2008. Вип. 25. С. 9-12.

11. Асадчих О.В. Сучасний стан навчання усного японського мовлення на початковому етапі у вищій школі. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Педагогіка і психологія»*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2008. Вип. 23. С. 160-167.

12. Асадчих О. В., Смовженко Л. Г. Сучасні підходи до навчання східних мов у вищих навчальних закладах України (на матеріалі китайської, корейської та японської мов). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Педагогіка і психологія»*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2010. Вип. 30. С. 63-70.

13. Асадчих О. В. Сучасні підходи до навчання східномовного лексичного матеріалу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Педагогіка і психологія»*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2011. Вип. 35. С. 56-60.

14. Асадчих О. В., Смовженко Л. Г. Теоретико-практичні аспекти використання відеофонограм у навчанні іноземних мов. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Педагогіка і психологія»*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. Вип. 36. С. 46-51.
15. Асадчих О.В. Особливості організації процесу навчання японської мови студентів мовних спеціальностей на початковому етапі. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Педагогіка і психологія»*: зб. наук. пр. Вінниця, 2013. Вип. 40. С. 163-167.
16. Асадчих О. В. Теоретико-методичні основи формування вмінь академічної грамотності у студентів-японістів мовних ВНЗ України. *Серія «Педагогічні науки»*: зб. наук. пр. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. № 69 (Том 1). С. 111-116.
17. Асадчих О. В. Ознаки і функціональне поле япономовного академічного дискурсу. *Серія «Педагогічні науки»*: зб. наук. пр. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. № 70 (Том 1). С. 36-41.
18. Асадчих О. В. Теоретико-методичні засади інтегративної системи навчання японської мови для академічних цілей. *«Імідж сучасного педагога»*: Всеукраїнський науково-практичний освітньо-популярний журнал. Полтава: Видавництво «АСМІ», 2016. № 6 (165). С. 48-52.
19. Асадчих О. В. Система навчання студентів мовних спеціальностей японського академічного мовлення: інтегративні компоненти. *Серія «Педагогічні науки»*: зб. наук. пр. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. № 73 (Том 1). С. 45-52.
20. Асадчих О. В. Принципи та методи навчання японського академічного мовлення студентів-філологів у магістратурі. *Серія «Педагогічні науки»*: зб. наук. пр. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. № 74 (Том 1). С. 96-101.

Публікації в наукових періодичних виданнях інших держав та українських виданнях, які включені до наукометричних баз

21. Асадчих О.В. タラス・シェフチェンコ記念キエフ国立大学におけるトピック・シラバスを取り入れた初級授業の改善と教材開発ー「自己表現」を目指した口頭能力の養成のためにー『日本言語文化研究会論集』、第3号、政策研究大学院大学、国際交流基金日本語国際センター、国立国語研究所。2014. P. 1-35.
22. Асадчих О.В. Ук라이на的高等教育機関における日本語教育・日本語教員養成課程のコースデザインの改善への提案ータラス・シェフチェンコ記念キエフ国立大学の場合 // 東京外国語大学国際日本研究センター、日本語・日本学研究、東京、2014. vol.4. P.189-199.
23. Асадчих О.В., Хамрай О.О. Детермінанти динаміки мотивації вивчення японської мови студентами мовних ВНЗ України. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Budapest, 2015. III (23). Issue: 47. С. 35-41.

24. Асадчих О.В. Методичне забезпечення формування вмінь академічної грамотності у студентів-японістів мовних ВНЗ України. *Scientific Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. Харків: НВП ПП «Технологічний центр», 2016. Vol. 7 (3). С. 4-8.

25. Асадчих О.В. Аналіз психолінгвістичних особливостей навчання японського академічного продуктивного мовлення. *Scientific Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. Харків: НВП ПП «Технологічний центр», 2016. Vol. 8 (4). С. 63-68.

26. Асадчих О. В. Сучасний стан навчання японської мови для академічних цілей в мовних ВНЗ України. *Scientific Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. Харків: НВП ПП «Технологічний центр», 2017. Vol. 1 (9). С. 4-9.

27. Асадчих О. В. Прикладний аспект інтегративної системи навчання майбутніх філологів японського академічного мовлення. *«Молодий вчений»*: науковий журнал. Херсон, 2017. № 1 (41) січень. С. 347-351.

28. Асадчих О. В. Навчання студентів японської мови з академічною метою: формування академічної грамотності. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Budapest, 2017. V (52), Issue: 113. С. 15-19.

29. Асадчих О.В. Експериментальна апробація методичної системи інтегрованого навчання майбутніх філологів японського академічного мовлення в магістратурі. *Scientific Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. Харків: НВП ПП «Технологічний центр», 2017. Vol. 6 (14). С. 4-10.

Праці апробаційного характеру

30. Асадчих О.В. Адаптація існуючих інтенсивних методів навчання іноземних мов до викладання японської мови у вищій школі. *«Людина і сучасне суспільство: проблеми педагогіки та психології»*: зб. тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 11-12 жовтня 2013 року). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2013. С. 97-101.

31. Асадчих О.В. Принципи організації самостійної роботи в процесі навчання японської мови студентів мовних спеціальностей. *«Проблеми педагогіки і психології та їх роль в сучасному суспільстві»*: зб. тез міжнародної науково-практичної конференції: (м. Харків, Україна, 25-26 жовтня 2013 року). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2013. С. 5-8.

32. Асадчих О.В. Мотивація вивчення східних мов українськими студентами. *«Актуальні питання педагогіки та психології: наукові дискусії»*: зб. тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 8-9 листопада 2013 року). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2013. С. 65-68.

33. Асадчих О.В. Формування ієрогліфічної компетентності письма студентів мовних спеціальностей на заняттях з японської мови. *«Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.»*: зб. тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 7-8 лютого 2014 року). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2014. С. 103-106.

Праці, що додатково відображають наукові результати дисертації

34. Асадчих О. В. Особливості навчання фонетики та письма на матеріалі японської мови студентів мовних спеціальностей на початковому етапі. *Мовні і концептуальні картини світу*: зб. наук. пр. КНУ імені Тараса Шевченка. Інститут філології. Київ.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2009. Вип. 25. Ч. 1. С. 24-28.
35. Асадчих О. В. Критерії відбору навчальних відеофонограм та фонограм у процесі формування комунікативно-мовленнєвих умінь у студентів початкового етапу. *Мовні і концептуальні картини світу*: зб. наук. пр. КНУ імені Тараса Шевченка. Інститут філології. Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2009. Вип. 26. Ч. 1. С. 31-35.
36. Асадчих О. В. Концепція навчального посібника для студентів філологів на основі японо-англійських текстів. *Мовні і концептуальні картини світу*: зб. наук. пр. КНУ імені Тараса Шевченка. Інститут філології. Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2009. Вип. 27. С. 156-160.
37. Асадчих О. В., Іщенко О. С. Лінгвокраїнознавчі основи методики викладання японської мови. *Серія “Східні мови та літератури”*: вісник Київського національного ун-ту імені Тараса Шевченка. Київ: ВПЦ “Київський університет”, 2011. Вип. 17. С. 4-7.
38. Асадчих О. В., Смовженко Л. Г. Теоретичні передумови формування готовності студентів мовних спеціальностей до самостійної роботи з двомовними текстами. *Мовні і концептуальні картини світу*: . наук. пр. КНУ імені Тараса Шевченка. Інститут філології. Київ: ВПЦ “Київський університет”, 2011. Вип. 35. С. 160-167.
39. Асадчих О. В. Теоретичні передумови формування полілінгвальної особистості в контексті діалогу культур. *Научный журнал Крымского научного центра НАН Украины и Министерства образования и науки Украины, Таврического национального ун-та им. В.И. Вернадского, Межвузовского центра «Крым»*. Симферополь: Из-во Межвузовского центра «Крым», 2009. №158. С. 68-71.
40. Асадчих О.В. タラス・シェフチェンコ記念キエフ国立大学における東洋言語・文学の専攻のカリキュラムの問題点とその対策の一例(Навчальний план підготовки студентів спеціальності «Східна мова та література» у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка: проблеми та шляхи їх розв’язання. *Мовні і концептуальні картини світу*: . наук. пр. КНУ імені Тараса Шевченка. Інститут філології. Київ: ВПЦ “Київський університет”, 2012. Вип. 40. С. 153-159.

АНОТАЦІЯ

Асадчих О.В. Методична система інтегрованого навчання майбутніх філологів японського академічного мовлення. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (східні мови). – Міністерство

освіти і науки України Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2017.

У дисертації теоретично обґрунтовано, практично розроблено та експериментально перевірено модель і методику інтегрованого навчання майбутніх філологів японського академічного мовлення в магістратурі українських вишів. Розроблено концептуальне підґрунтя для цілісної методичної системи інтегрованого навчання японського академічного мовлення на засадах комунікативно-прагматичного підходу; обґрунтовано і визначено поняття академічної грамотності як мети навчання і риси мовної особистості; описано значущі комунікативні ситуації для навчання японського академічного мовлення; обґрунтовано і згруповано академічні мовленнєві жанри у базисних інтегративних компонентах методичної системи; розроблено поетапну методику формування япономовної академічної грамотності як основи японського академічного мовлення в магістратурі; експериментально перевірено методичну систему інтегрованого навчання японського академічного мовлення в магістратурі; уточнено загальні психологічні та психолінгвістичні характеристики япономовного академічного мовлення; конкретизовано принципи навчання японського академічного мовлення майбутніх філологів у магістратурі; розроблено критерії оцінювання ефективності методичної системи досягнення япономовної академічної грамотності майбутніх філологів-японістів в магістратурі.

Ключові слова: філологи-японісти, академічна грамотність японського мовлення, комунікативно-прагматичний підхід, академічні мовленнєві жанри, система інтегрованого навчання, базисний інтегративний компонент.

АННОТАЦІЯ

Асадчих О.В. Методическая система интегрированного обучения будущих филологов японской академической речи. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (восточные языки). – Министерство образования и науки Украины Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2017.

В диссертации теоретически обоснована, практически разработана и экспериментально проверена модель и методика интегрированного обучения будущих филологов японской академической речи в магистратуре украинских вузов. Разработано концептуальное основание для целостной методической системы интегрированного обучения японской академической речи на основе коммуникативно-прагматического подхода; обоснованно и определено понятие академической грамотности как цели обучения и черты языковой личности; описано значимые коммуникативные ситуации для обучения японской академической речи; обоснованны и сгруппированы академические языковые жанры в базисных интегративных компонентах методической системы; разработана поэтапная

методика формирования японоязычной академической грамотности как основы японской академической речи в магистратуре; экспериментально проверено методическую систему интегрированного обучения японской академической речи в магистратуре; уточнены общие психологические и психолингвистические характеристики японоязычной академической речи; конкретизированы принципы обучения японской академической речи будущих филологов в магистратуре; разработаны критерии оценки эффективности методической системы достижения японоязычной академической грамотности будущих филологов-японистов в магистратуре.

Ключевые слова: филологи-японисты, академическая грамотность японской речи, коммуникативно-прагматический подход, академические речевые жанры, система интегрированного обучения, базовый интегративный компонент.

ABSTRACT

Asadchykh O.V. Methodological System of Integrated Training Future Philologists of Japanese Academic Skills. – Manuscript.

A thesis presented for a Doctor of Science (Doctoral degree) in Pedagogical Studies. Research Specialization: 13.00.02 – Theory and Methodology of Teaching (Oriental Languages). – National Pedagogical Dragomanov University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2017.

The thesis offers theoretically grounded, practically and experimentally proved model and methods of integrated training of Japanese academic skills in future philologists to be applied under the Master's Degree programs at Ukrainian universities.

The author has developed the basic concept for holistic methodological system of integrated training of Japanese academic skills using communicative pragmatic approach; substantiated and defined the concept of academic literacy as an objectivity of education and a feature of the language personality; described communicative situations meaningful for teaching Japanese academic skills; substantiated and categorized academic speech genres by basic integration components of the methodological system; developed step-by-step methods of formation of Japanese academic speech literacy as a basis for Japanese academic skills education under the Master's Degree program; on a pilot basis tested the methodological system of integrated training of Japanese academic skills under the Master's Degree program; updated general psychological and psycholinguistic features of Japanese academic skills; specified the principles of training Japanese academic skills in future philologists under the Master's Degree program; developed evaluation criteria for methodological system to teach future philologists the Japanese academic literacy under the Master's Degree program.

The concept of methodological system of integrated training of Japanese academic skills is built on the main principles of pedagogic education and takes into account communicative pragmatic approach, under which a communicative situation is a main organizational factor for uniting speech genres into basic integrative components.

Such approach served the ground for drafting curricular, content, method and speech integration considering the use of Japanese language in the situations important in the process of academic and professional communication of a Japanist-philologist.

The thesis shows that education under the Master's Degree programs is a process that should include: research work of a master degree student, mastering theoretical knowledge and practical skills to conduct research activity by selecting curriculum disciplines and taking consultations provided by a thesis advisor, teaching a master degree student methods of scientific research, enhancing academic literacy of a master degree student up to the level allowing him/her to participate in the process of education, present his/her research results to the public, make his/her scientific ideas circulate, and be competitive in his/her academic activity.

In the thesis the author has substantiated that the main training methods for future philologists in Japanese academic skills should be the following: method of making project, referencing, exercising, method of didactic game-exercise, commented dictation, method of problem focused discussion and the role-playing game method. It has also been defined that the key principles of the research are the principles of integration, systemic and genre-to-block organization of education within common communicatively relevant situation and other, with, among others, principle of visibility, accessibility, individual approach, problem resolution, integration; communicative approach; functionality; cross-education of various language competences; taking into account main difficulties of Japanese language for Ukrainian students; empiric principle of 20/80 optimizing education according to Pareto.

In the study, the academic discourse is defined as a communication process in an academic situation where speakers use linguistic, pragmalinguistic, and extralinguistic systems of signs. An academic text is correspondingly a result of communication interaction (communicative acts) of speakers in the conditions of academic discourse characterized by a fixed genre form and relatively stable set of linguistic characteristics.

The academic literacy in the thesis is defined as a system of knowledge of academic discourse and receptive productive speech within scope of academic genres, skills and competencies of their use while comprehending and producing texts of academic discourse.

It has been established that formation of academic literacy requires that language competencies in writing, reading, speaking and auditing, necessary for university language students in Ukraine be developed to practice cross-cultural academic communication in Japanese language.

It has been substantiated that the basic integration component (BIC) is a macro unit of the system of organization of content and methods to train Japanese academic skills. This unit is requires language and speech material, auditing, reading and productive speaking activities, educational means and methods. A group of genres (genre unity) embracing several genres of academic texts connected by content and formal relations into communicative situations is a basic component of the constructed system. Meaningful communication situation BIC 1 "Lecture and seminar in current educational process", genres group: lecture, notes, handout, academic references, question and response.

Meaningful communication situation BIC 2 “Publication of study results at a conference and in academic literature and to win grants”, genres group: thesis, referencing, remarks in a discussion, argumentation, summarizing, scientific article, and report at a conference. Meaningful communication situation BIC 3 “Presentation of graduation thesis and proving qualification”, genres group: defense of a qualification project, participation in a discussion.

The author has developed a system of exercises to teach Japanese academic skills, such system to be implemented in three stages: stage 1 – preparation, stage 2 – organization and formation, stage 3 – implementation and control.

Following methodological system of integrated training, a linguodidactic model of teaching Japanese academic skills has been developed.

The main criteria to evaluate academic literacy in Japanese language have been specified as: completeness, sufficiency, relevance of selection and use of language units in an academic text; normative level of perception and production of texts of Japanese academic genres; capability to solve communicative task in a communication situation of academic discourse.

The updated hypothesis of the experiment was to assume dependence of the outcome of academic literacy formation in Japanists-philologists and implementation of the integrated education system, basic components of which reflect content, methods, forms of education and communication integrity of meaningful situations of Japanese academic discourse.

The experiment showed that in both experimental groups where the author’s integrated education system was applied the quality of academic literacy in Japanese language was formed at a higher level than in a control group, such result proving the efficiency of the offered methodological system.

Reliability of the experimental result was proven by the Mann-Whitney statistic method and non-parametrical criteria for connected sampling – the Wilcoxon’s T-criteria.

The thesis presents certain methodical recommendations for training Japanese academic skills in future philologists under the integrated education system.

Keywords: Japanists-philologists, Japanese academic literacy, communicative-pragmatic approach, academic speech genres, system of integrated training, basic integration component.

Підписано до друку 18.12.2017. Формат 60x84^{1/16}. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк офсетний. Наклад 100 прим.
Ум. друк. арк. 1,9. Зам. № 13-0021

«ПП Блудчий М.І.»

04208 Київ, пр-т Гонгадзе, 9-а, 127
Тел.: 044-361-24-68; 096-888-24-68
e-mail: ma_bu@ukr.net
www.abstar.com.ua

Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК №3715 від 18.02.2010 р.

